UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Aurea Rosa id est preclarissiam[!] expositio sup[er] euangelia totius anni: de Tempore [et] de Sanctis. tam s[ecundu]m ordine[m] Predicato[rum] q[uam] s[ecundu]m Curia[m]

Mazzolini, Silvestro

[Augsburg], 31. Okt. 1510

VD16 M 1750

Tractatus I

urn:nbn:de:hbz:466:1-70429

Visual Library

coegiſſent. Morſib⁹ aūt plurimoꝝ me ob
ijcio (de inuidis loquor) q̄ ꝓprijs malis ⁊
bonis alienis torqueri ſolet. ſed ſi amico-
rū votis obtemperē: ſi quoqꝫ vos hac le-
ctiōe ꝑfeciſſe nouerim: quēadmodū ⁊ ap-
petoꝛ ſpero id mihi ſatis ſupqꝫ ꝯtulaboꝛ
Vale felix

Incipit Argumentū in Au-
ream Roſam viri eruditiſſimi
Magiſtri Silueſtri ď Prierio
ordinis Predicatoꝝ.

Conſueue-
re diuini verbi ꝓclamato-
res ac innumera fideliuꝫ
chr̄i multitudo: ſancti euā-
gelij ſenſum litteralē ſym-
bolicūqꝫ ꝑquirere. Utro-
rūqꝫ igit̃ votis ꝑpoſſe facere ſatis initi-
tui: ⁊ Aureā Roſam que centū circiter la-
tis folijs conſtet. ⁊ que lr̄alis ſenſus odo-
res: myſticorūqꝫ redoleat: nō ſolū Predi-
catoꝝ ordini: verūetiā Romane curie ta-
bula ſuffragāte cōem elucubrare. Quattu-
oꝛ aūt partib⁹ ſiue tractatib⁹ opus omne
abſoluā. Hoꝝ ꝑmus de ſenſib⁹ erit diui-
noꝝ eloquioꝝ: ac reglis exponēdi ſcriptu-
ras. Quia eñ ſpūales ſenſus in infinituꝫ
excreſcere atqꝫ multiplicari poſſunt: ne in
immenſum opus noſtꝝ ꝓficiſceret̃: id egi
vt ꝑmo tractatu ſuffragāte: necnō q̄rūdā
euāgelioꝝ q̄driptita expoſitiōe quiſqꝫ vel
rudis hmōi ſenſuū genera ⁊ agnoſcere et
excogitare poſſit. Scd̄s vero ꝑpaliū euan-
gelioꝝ expoſitionē: ſemꝑ q̄dē litterale. ſe-
pe vero etiā Allegoricā ⁊ Anagogicam et
Moralē ꝯtinet. Tertio vero loco q̄ſtiuncu-
las: tū theologicas ac ꝑtinētes, tū etiam
morales: euāgelijs q̄dē imꝑtinētes. ſꝫ tñ
euāgelij doctorib⁹ oportunas veluti q̄dli-
libet vnū ſubijciā. Poſtremo ſctōꝝ euāge-
lia erūt ꝯſtringēda breuiſſime: his tm̄mō
elucidatis: q̄ difficiliorib⁹ nodis eſſent im-
plicita. Ea vero poſt antiquoꝝ doctrinā tā-
ti laboris neceſſitas fuit vt oēs ſctōꝝ expo-
ſitiōes vno loco cōgeſte: elucidate: ⁊ ꝯſo-
nātes q̄ntū licꝫ habeant̃. Sctē vero roma-
ne eccl'ie oīa dicenda cōmitto

Explicit Argumentū.

Incipit Aurea Roſa.

Capitulū primū de regulis exponendi ſcripturas.

Propter
diuini ſermōis ꝓfun-
ditatē q̄buſdā regu-
lis ad intellectū ⁊ ex-
poſitionē euāgelioꝝ
opus eſt: q̄s adducit
Iſido. in lib. de ſum-
mo bono. c. xx. q̄ claues ſctāꝝ ſcꝑturaꝝ di-
cunt̃: eo ꝙ ꝑ ipas ad intellectū eaꝝ introdu-
cimur. Prima ḡ regula eſt ꝙ ꝓpter ꝯne-
xionē capitis ad reliq̄ mēbra: ſeu ad ſuū ꝓ-
priū corp⁹ ſacra ſcriptura q̄ſi ſub vno ꝯte-
xtu ⁊ ſub vna ꝑſona loq̄ns: mō loq̄t̃ ď vno
mō ď alio. Hui⁹ exēplū hr̄ Eſa. lxj. c. In-
duit inq̄t me dn̄s veſtimēto ſalutꝫ: ⁊ indu-
mēto iuſticie circūdedit me. q̄ſi ſpōſuꝫ de-
coratū corona: ⁊ q̄ſi ſpōſam oꝛnatā moni-
lib⁹ ſuis. Qd̄ eñ ibi ď: q̄ſi ſpōſum: intelli-
git̃ de capite. i. chr̄o. ⁊ qd̄ ſubdit̃: q̄ſi ſpon-
ſam: intelligit̃ de corꝑe chr̄i ſpūali ſeu my-
ſtico. i. eccl'ia. Silr̄ Cañ. j. c. vbi ď. Oſcu-
let̃ me oſculo oris ſui: q2 melioꝛa ſunt vbe-
ra tua vino. Cū eñ ď oſculet̃: vbū eſt ſpō-
ſe. i. eccl'ie frui deſiderātꝫ amplexu ſpōſi. i.
chr̄i. Cū vero ſubiungit̃: q2 melioꝛa ſunt ⁊c.
vbū eſt ſponſi ſpōſam cōmēdātis. Un̄ in
talib⁹ ſic ꝯnexis rōe ꝑdicta debet prudēs
lectoꝛ attēdere: q̄d capiti: ⁊ q̄d mēbris cō-
ueniat. Scd̄a regla eſt ꝙ diuia ſcꝑtura
aliq̄ñ ſil't cū bonis cōmendat malos: ⁊ cum
malis vitupat bonos. Et aliq̄ñ i eodē cō-
textu exꝑmit q̄d ad malos ⁊ q̄d ad bonos
ꝑtineat. Rō iſti⁹ regule eſt: q2 corp⁹ chr̄i
qd̄ eſt eccl'ia multiplr̄ ſumi pt̄: vtꝫ ex his
q̄ docet ſctūs Tho. iij. q. viij. ar. iij. Cū eñ
corp⁹ chr̄i dicant̃ creature rōnales: q̄ ei ſc̄
vnite: ſiue ſint hoies ſiue angeli: ſic multi-
plicit̃ aliq̄ dicunt̃ chr̄o vnitiua multiplex

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

eſt eccl'ia ⁊ corp⁹ chꝛi. Uniunt' aũt vt ibidē
dꝛ aliq̄ chꝛo Primo ꝑ gl'iam: vt ſcti q̄ iā ſ'c
ī pr̄ia. Scd'o ꝑ charitatē: vt iuſti q̄ adhuc
ſūt ī via. Tertio ꝑ fidē: vt fideles pctōres
Quarto aliq̄ vniunt': q2 ſūt ī potētia vt vni
ant' ⁊ de facto aliq̄n vniet': vt p̄deſtinati q̄
tñ adhuc nō credūt: ſʒ credēt ī futuꝝ. Qui
to aliq̄ vniunt' q2 p̄nt vniri ⁊ tñ nunq̄ꝫ vniē
tur chꝛo: vt q̄ ñ credūt neq̄ꝫ credēt ī poſte
rū. Quāuis aūt q̄nq̄ꝫ modis aliq̄ chꝛo di-
cant' vniri: tñ actual'r vniti nō ſūt niſi q̄ vni
unt' aliq̄ triū p̄moꝝ modoꝝ. Et ſic triplex
pōt diſtingui corp⁹ chꝛi myſticū. ſ. gl'ioſū
vt ſcti q̄ ſūt ī pr̄ia: ⁊ nō gl'ioſum ſʒ tñ verū
vt ſ'c mēbra vnita ꝑ charitatē. ⁊ iteꝝ ñ gl'io
ſū neq̄ꝫ veꝝ ſʒ fictū: vt mēbra vnita ꝑ ſolā
fidē: q̄ ſūt mēbra mortua ⁊ arida. Ueꝝ tñ
vniti ꝑ ſolā fidē ⁊ vniti ꝑ fidē ⁊ charitatē
oēs ſūt eccl'ia: ſi ꝯſideret' mod⁹ vniōis q̄ ē
ꝑ fidē: q̄ vtriſq̄ꝫ cōis eſt: nō aūt ſi ꝯſideret'
mod⁹ vniōis q̄ eſt ꝑ charitatē. Sʒ q̄a iſte
mod⁹ vniōis ꝑ charitatē ē nob' incognit⁹.
Hinc eſt q̄ due tm̄ dicunt' eē eccl'ie. ſ. triū-
phās: q̄ ē vnitoꝝ ꝑ gl'iaʒ. ⁊ militās q̄ ē vni
toꝝ ꝑ fidem: ſiue tales ſint vniti ꝑ charita
tē ſiue nō. Et iō eccl'ia militās cōtinet bo-
nos ⁊ malos. vñ aſſilat' ſagene miſſe ī ma
ri in q̄ ſūt boni piſces cū mal' an̄q̄ꝫ ad lit⁹
trahat' Mat. xiij. Et ſil'r aſſimilat' agro in
q̄ creſcūt cū tritico etiam zizania ſeu lolia.
Mat. xiij. Hac ḡ rōne aliq̄n cū bonis cō-
mēdāt' male cōmixti. vt Oſee. xj. Puer iſ
rael ⁊ dilexi eū. Aliq̄n ecōuerſo boni vitu-
perant' cū mal': vt Eſa. j. Cognouit bos poſ
ſeſſorē ſuū ⁊ aſin⁹ p̄ſepe dñi ſui. iſr'l aūt me ñ
cognouit ⁊ ppl's me⁹ nō itellexit. Aliq̄n etiā ī
eodē ꝯtextu exp̄mit' q̄d ad bonos ⁊ q̄d ad
malos ꝑtineat, ſicut Cañ. j. dꝛ. Nigra ſuʒ
ſʒ formoſa filie hierl'm ſicut tabnacula ce-
dar ſic pelles ſalomōis. Uerba em̄ iſta ſ'c
ſpōſe. i. eccl'ie q̄ rōne maloꝝ ꝯtētoꝝ ī ea dt
Nigra ſū. ſʒ rōne bonoꝝ ſbiūgit: ſʒ formo-
ſa. Et q̄d ſubdit' q̄ſi ꝑ exēplo: ſic tabnacl'a
cedar ad maloſ refert'. Cedar em̄ fuit fili⁹
Hiſmael' vt h̄r Geñ. xxv. a q̄ deſcēdert ſa
raceni. Q̄d ꝟo ſubdit' ſic pelles ſalomonis
refert' ad bonos. Per ſalomonē eñ h̄ itelli
git' ipe de⁹ ſm̄ expoſitores cathol'. ⁊ hebre
os. Et iō pelles ei⁹ dicunt' pelles q̄b' tab
naculū dñi operiebat': in q̄ boni colebāt deū

Tertia regula ē q̄ aliq̄n ſub eadē l'ra ac-
cipit' ſenſ⁹ hiſtoric⁹ ſeu l'ral' ⁊ myſtic⁹. Pro
cui⁹ noticia ſciendū ē q̄ ſicut infra patebit
Aliq̄n vna l'ra ſeu vn⁹ text⁹ habʒ duplicē
ſenſū l'ralē. Uerbi gr̄a. dꝛ. j. Paral'. c. xvij.
⁊ ſūt ꝟba dei. Ego ero illi ī p̄rem ⁊ ipe erit
mihi ī filiū. Iſte em̄ text⁹ ad l'ram itelligit'
de Salomone filio Dauid: cui deus fuit
p̄r ꝑ adoptionē. ⁊ ſil'r ad l'ram itelligat' d
chꝛo filio dei ꝑ naturā Et q̄dē q̄ itelligat'
ad l'ram de Salomōe filio Dauid: ptʒ le-
gēti capl'm illō. Null⁹ em̄ niſi ſtolid⁹ aliter
ſeriē illi⁹ text⁹ accipiet. Uñ ⁊ d Salomōe
ab oib' hebreiſ l'ralit' exponit' ⁊ ſimil'r a ca
tholicis. Q̄d aūt etiā ad l'ram itelligit' d
chꝛo ꝓbo. Nam ſic docet Aug. ꝯ Uince-
tiū donatiſtā: null⁹ ſufficient' pōt ex ꝟbis
ſacre ſcp̄ture arguere ⁊ ꝓbare niſi ſumat il
la ī ſenſu l'rali. Ap'ls aūt ad Heb. j. argu-
it ex p̄dictis ꝟbis q̄ chꝛs fuit maior angel'
Ergo ſufficient' ſuppōit' ꝓbare ꝯñs eſt q̄
p̄dicta ꝟba accipiat ī ſenſu l'rali: cū ea dic
de chꝛo eſſe dicta. Licʒ aūt l'raliter expo-
nat' iſte paſſus de Salomone ⁊ de chꝛo, tñ
ſcd'a expoſitio q̄. ſ. exponit' de chꝛo eſt aliq̄
mō ſpūalis ⁊ myſtica. i. ſm̄ q̄d inq̄ntū Sa
lomon fuit figura chꝛi. ⁊ ſic intelligēda ē
regula. Quarta regula eſt q̄ diuina ſcri-
ptura aliq̄n in eadeʒ ꝟboꝝ ſerie de genere
trāſit ad ſpeciē: ⁊ de toto ad partē vel ecō
uerſo. Nā Eſa. xiij. p̄mo loquit' ꝯ babylo-
nem ſpēal'r dicēs. On⁹ babylonis: ⁊ trāſit
ſtatim ad loquendū d toto mūdo genera-
liter dicēs. A ſūmitate celi dñs: ⁊ vaſa fu
roris ei⁹ vt diſꝑdat oēʒ terrā Poſtea iteꝝ
regredit' ad loq̄ndū ꝯtra babylonē ſpecia
lit' dicēs. Ecce ego ſuſcitabo ſup vos Me
dos: q̄ argentū nō q̄rāt ⁊c. Nā darius me
dus cū Cyro nepote ſuo cepit babyloniā:
⁊ Balthaſar regē ei⁹ occidit. vt h̄r Dan.
v. Quinta regula eſt q̄ diuina ſcp̄tura
aliq̄n ponit vnū tp̄s ꝑ alio. Hoc aūt q̄tu
oꝛ modis ꝯtingere ſolet. Uno mō ꝑ ſynec
dochen: q̄n pars tp̄is ꝑ toto ponit', ſic di-
cit' chꝛus trib' dieb' in ſepulcro iacuiſſe. ⁊
tñ conſtat q̄ prima ⁊ vltima dies integre
nō fuerunt. Alio mō ꝓpt' minutias tp̄is: q̄
in ſacra ſcriptura aliq̄n computātur aliq̄n
do vero non. ⁊ conſequenter ſcriptura lo-
quens de aliquo numero annoꝝ in diuer-

ſis locis nō ponit ꝑciſe eundē nūeꝝ vbiqꝫ:
co.ſ.ꝙ ꝑdicte minutie in vno loco cōputā
tur:nō ī alio. Hoc aūt freq̄nter patꝫ in li
bꝛis Regū:ꝛ Paral'. Tertio mō cōtingit
eoꝙ cōputatio annoꝝ incipit ī vno loco a
ꝑoꝛi termio:in alio a poſterioꝛi.ſicut Gen̄.
xv. dictū fuit Abꝛae ꝙ ſemen eiꝰ futurum
erat ꝑegrinū quadringentiꝭ annis. ꝛ tñ de
iſta ꝑegrinatiōe ſeu māſione in egypto dꝛ
Exo.xij.ꝙ fuit q̄drīgētoꝝ ꝛ triginta an/
noꝝ.qꝛ cōputatio huiꝰ maioꝛis nūeri inci
pit a tpe q̄ dictū fuit Abꝛae Gen̄.xij. Egre
dere de terra tua ꝛc̄. Cōputatio aūt mino
ris incipit a natiuitate iſaac:q̄ fuit trigeſi/
mo anno poſt egreſſum Abꝛae de Arā.
Quarto mō cōtingit:eoꝙ diuina ſcriptu/
ra aliq̄n de futuro loquit̄ ꝑ modum ꝑteri
ti ꝓpter certitudinem ꝓphetie ꝛ diuine ꝑ/
ſcie:ex q̄ fit reuelatio ipſi ꝓphete. Huius
exemplū hꝫ Lu.j.vbi btā ꝟgo volēs doce
re ꝙ dn̄s diſꝑderet iudeos ſuꝑbos de re/
gno iudee:ꝛ diſꝑgēdo ꝑ mundū hūiliaret
eos:ꝛ exaltaret humiles gentiles in chꝛm
credituros:ait loq̄ns in ꝑterito. Diſperſit
ſuꝑbos mēte coꝛdis ſui. Depoſuit poten
tes de ſede ꝛc̄. Aduertendū tñ ē:ꝙ duplex
eſt ꝓphetia.ſ.cōminatiōis:ꝛ abſolute ꝑnū
ciatiōis. In ꝑma nō predicit̄ id qđ deꝰ vi
det eſſe futuꝝ:ſeu id qđ eſt in ꝑſcia dei:ſꝫ
id qđ eſt in oꝛdine cauſaꝝ ſecūdaꝝ. In ſe/
cunda ꝟo ꝑdicit̄ id qđ deus videt eſſe fu/
tuꝝ. Huiꝰ exemplū hꝫ.iiij. Reg.xx. vbi dꝛ
ꝙ Eſaias ꝑdixit Ezechie ꝙ de illa egritu
dine moꝛeret̄. Certū eſt aūt ꝙ mors Eze
chie erat ī cauſis ſecūdis:qꝛ illa egritudo
erat moꝛtalis ꝛ cauſa ſufficiēs moꝛtis. ſed
tñ nō erat in ꝑſcientia dei:qꝛ deꝰ nō vide/
bat moꝛtē ex illa ifirmitate futurā:alioq̄n
deꝰ fuiſſet deceptꝰ:cū Ezechias fuerit ab
illa egritudine liberatus. Que ḡ ꝑdicunt̄
ꝑmo modo nō eueniunt ſemꝑ:vt patꝫ de
ꝑdicta moꝛte:ꝛ de ſubuerſiōe Niniue:Jo
ne.iij. Jđo in talibꝫ non habꝫ locū iſte mo
dus loq̄ndi de futuro acſi eſſꝫ ꝑteritū:ſed
ſolū in his que ꝑdicunt̄ ſecūdo modo. q̄a
talia infallibiliter eueniūt. Sexta regu
la eſt:ꝙ in ſacra ſcriptura nō ſemꝑ eodem
oꝛdine geſta ſcribunt̄ ꝛ fiunt:ſed aliquādo
per anticipatiōe ꝫ poſterius geſta ꝑus ſcri
bunt̄. Aliq̄n ꝟo ꝑ recapitulatiōnē fit econ
uerſo:qꝛ.ſ. pꝛius facta poſterius ſcribunt̄
Exemplū huiꝰ hꝫ in Geneſi. Nā Gen̄.x.
dꝛ de filijs Noe. Ab his diuiſe ſūt inſule
gentiū in regionibꝫ ſuis vnuſquiſqꝫ ſm̄ li/
guam ſuā. Et poſt in ca.xj.dꝛ. Erat autē
terra labij vniꝰ:ꝛ ſermonū eoꝛundē. Ex q̄
patet ꝙ illud quod in ca.x.dꝛ de diuiſiōe
linguaꝝ:eſt dictū ꝑ anticipationem:cū in
ſeq̄nti.ſ.in.xj.dicat̄ ꝙ terra erat vnius la/
bij.ſ.vnius lingue. Silr̄ in Geneſi poſtq̄
Moyſes in ca.j.deſcripſerat creationē ce/
li ꝛ terre ꝛ oꝛnatū ꝛ diſtantiā partiū mun
di:ſtatim in ca.ſequēti.ſ.ſecūdo dꝛ:Iſte ſūt
generatiōes celi ꝛ terre in die q̄ create ſūt.
Ex quo patet ꝙ hoc dꝛ ꝑ recapitulationē.
Septima regula eſt de diabolo et eius
coꝛpe. Sicut em̄ dꝛ btūs Grego.in q̄dam
Homl'e. certe iniq̄ꝝ oim̄ diabolus caput ē
ꝛ huius capitꝭ mēbꝛa ſunt oēs iniq̄. Ideo
ꝓpter cōnexionē capitꝭ ad mēbꝛa ſcꝑtura
loquens de vno in eodē cōtextu tranſit ad
loq̄ndū de alio. ſicut Eſa.xiiij.loquens de
rege Babylonis q̄ erat diaboli membꝛū:
tranſit ad loq̄ndū de pꝛincipe demonū:cū
ſubdit̄ ibidē. Quō cecidiſti lucifer de celo
qui mane oꝛiebarꝭ. Et ſilr̄ Ezech.xxviij.
loq̄ns de ꝑncipe tyri trāſit ad loquendum
de diabolo:cū ſubdit̄ ibi. Tu ſignaculum
ſilitudinis plenꝰ ſapia:ꝑfectus decoꝛe:in
delitijs ꝑadiſi dei fuiſti. Oibꝫ igit̄ his re/
gulis:vel q̄buſdam eaꝝ neceſſe eſt freq̄nt̄
vti ad intellectum ſcri euangelij:vt in ꝑceſ
ſu patebit.

Capitulū ſecundum ꝙ ſacra ſcriptura habet plures ſenſus ſub eadem littera.

Sc aūt rurſus aduer
tendū ꝙ diuia ſcꝑtura plures
habet ſenſus. Senſus q̄dem
multis modis ſumi ꝯſueuit.
Sed tñ q̄ntū ad pn̄s ꝑtinet ꝑ ſenſum acci
pimus id qđ mens q̄uis oꝛōne ſeu ꝯpoſi/
tione vel ſn̄ia audita vl' lecta in ſemetipſa
cōcipit. Eſt ḡ ſenſus idem qđ ſentētia:ſeu
cōceptꝰ mentalis cōplexus:eo modo q̄ di
cere cōſueuimꝰ ꝙ oꝛatio ꝑfecta ꝑfectū ſen
ſum in aīo auditoꝛis generat. Habet ḡ di
uina ſcꝑtura plures ſēſus. qꝛ ex oꝛōne ea/

dem audita multe ↄcipiunt in aīo ſenten-
tie ⁊ ꝟitates. Vñ btūs Hiero. loquēs de
Apocalypſi ait. In ſingulis ꝟbis multi-
plices latēt intelligētie. Huiꝰ aūt ratioē
aſſignat doctor ſctūs tā in .j. pte. q. j. ꝙ̄ in
ꝙdlibetꝫ: ꝙdl. vij. q. vj. Ex cuius doctria
ſciendū eſt ꝙ ſacra ſcriptura ad hoc ēt di
uinitꝰ ordinata: vt p eā nobis ꝟitas mani
feſteť neceſſaria ad ſalutē. Dupĺr aūt pōt
aliq̄ veritas exꝑmi ⁊ manifeſtari: ꝟbis ſcʒ
⁊ rebꝫ: inq̄tum ꝟba res ipſas ſignificant:
⁊ vna res etiā poteſt eſſe ſignū alteriꝰ rei.
Deus aūt cū ſit oim reꝝ auctor: non ſolū
ꝟba: ſed etiā res pōt accōmodare ad ſigni
ficandū vt vna ſit in figurā alteriꝰ. Unde
diuia ſcriptura ꝟitatē nob ⁊ p ꝟba mani-
feſtat: qđ ptinet ad ſenſum lr̄alem. ⁊ etiaꝫ
p res: qđ ptinet ad ſpūalē. Sed forte dice
ret aliqs ꝙ hoc nō videť cōuenienter fieri.
Nā diuina ſcriptura ordinať ad hoc: vt ve
ritatem cognoſcamꝰ. Hāc aūt .ſ. cognitio
nē ꝟitatꝫ facit nobis difficilē iſta ſenſuum
varietas: q2 ↄfundit intellectum. Ad hoc
rñdet ſanctꝰ Tho. ꝙ ſm Aug. lib. de do-
ctrina chr̄iana: Deꝰ ad nr̄am vtilitatē ſta
tuit vt ꝟitas nobis p ſcripturā cū aliqua-
li difficultate inoteſcat. Primo eīn ex hoc
tolliť faſtidiū. q2 difficultas attentionē ex-
citat: que faſtidiū expellit. Secūdo tolliť
occaſio ſupbiendi ex hoc ꝙ homo videt ſe
veritatem aut nullo modo: aut cū difficul
tate poſſe pcipe. Et tertio ex hoc fidei ve-
ritas ab infidelium irriſione tuta ē ⁊ ſecu-
ra. Unde monet dñs Math. vij. Nolite
ſanctū dare canibꝫ. Item cōtra pdicta ar
guiť. Nam ſi in diuīa ſcptura eſſet iſta ſen-
ſuum multiplicitas: eſſet nobis magna er
roris occaſio. Quilibet eīn poſſet diuine
ſcripture aſſignare ſenſum p libito ſuo: et
dicere ꝙ ille eſt ſenſus ſpūſſancti. Ad hoc
dicit s Tho. ꝙ ſm Aug. lib. de doctrina
chr̄ia. Nihil in diuia ſcriptura tradiť per
ſenſuꝫ ſpūalem in aliquo loco: quod ſit ne-
ceſſariū ad ſalutem: quod nō tradať p lit-
teralem in alio. Unde nō poteſt quiſq; ad
libitū ſuum aſſignare ſenſum ſpūalem. q2
oportet ꝙ talis ſenſus ſemp habeat fūda
mentū in aliquo litterali: alioquin repudi
atur. Item cōtra. Nam ſm pħm lʒ mul
ta poſſimus ſimul ſcire: tamen non poſſu-
mus ſimul niſi vnum intelligere. Prophe
te ergo qui diuina verba ſcribebant: dum
ſcribebant non intelligebant niſi vnum. er
go neq; exꝑmebant niſi vnum. quia voces
⁊ littere ſeu ſcripture ſunt ſigna ↄceptuuꝫ
mentaliū ⁊ eiſdem ſubordinanť. Ad h̄ re
ſpondet qui ſupra: ꝙ pncipalis auctor di-
uine ſcripture eſt ſpūſſanctus: qui oīa ſi-
mul intelligit: ſed ⁊ vnꝰ homo poteſt duo
ſimul intelligere quando vnum eſt figura
alterius. ſicut ſimul apprehendimꝰ imagi
nem ⁊ imaginatū. Prophete ergo ſic itelli
gebant pn̄tia: ⁊ futura per preſentia ſigni
ficata. Vñ ⁊ beatus Hieronymꝰ dicit ſup
Oſee: ꝙ ꝓphete ita loq̄bant de pſentibus
ꝙ intendebāt futura ſignificare. Imo ſic
innuit idem s. Tho. in q̄ſtio. de po. q. iiij.
ar j. non eſt incōueniens ꝙ diuina virtute
Moyſi ⁊ alijs ꝓphetꝫ fuerint reuelate oēs
veritates: quas nos de aliquo textu conci
pere poſſumus: ⁊ eas ſub vna ſerie littere
fuiſſe ab eiſdē poſitas. Sed tñ dato ꝙ ali
q̄d per ꝟba Moyſi ſignificeť quod Moy-
ſes non intellexit: ſtat ꝙ ſpūſſanctus illud
ſignificauerit ⁊ expreſſerit per moyſen . et
ſic de alijs ꝓphetis. Itē ↄtra: q2 ſm Au
guſt. ſup Geñ. ad litte. Maior eſt ſcriptu-
re autoritas ꝙ̄ humani generꝫ capacitas.
Sed ſenſus ſpūalis nullius eſt autoritatꝫ
cum ex eo nihil pbari poſſit: vt dictum eſt
Ergo talis ſenſus nō eſt ſenſus diuie ſcri
pture. Ad hoc diciť: ꝙ ſenſus ſpūalis q̄n-
tum eſt in ſe: eſt maxime autoritatis. Sꝫ
quia nos illum ex certitudine nō cognoſci
mus: ideo ex illo arguere non poſſumus.
Q̄ ꝟo illud non cognoſcimꝰ cauſa eſt: q2
iſte ſenſus eſt ſm ꝙ vna res ſignificat aliā
per q̄ndam aſſimilationē. Poteſt aūt vna
res aſſimilari diuerſis . ſic leo aſſimilatur
chr̄o rōne fortitudinis: ⁊ diabolo ratione
rapacitatis. Si ergo aliquid dicat ſcptu-
ra de leone: non ſum certus ſi de chr̄o loq̄-
tur: an de diabolo. et nō poſſum inferre et
concludere ꝙ talia ſint dicta đ chriſto vel
diabolo. Sic ḡ patet quomō ſacra eloq̄a
plures continent ſenſus: quod nulli ſcien-
tie humane cōuenire poteſt. Lꝫ eīn homo
poſſit fingere aliquam ſimilitudinē ad ali
quid ſignificandū: vt poete faciunt: tamē
non poſſunt ordinare ſic res ꝙ vna res fa-

cta ſit ſignũ neceſſariũ.i. infallibile ſicde:ſi
cut poteſt deus. Qñ aũt aliq̃ ꝑ ſilitudines
fictas ſignificant᷑: q̃ ſolũ ad ſignificandũ
ſunt facte: talis ſignificatio ꝑtinet ſolũ ad
ſenſum litteralẽ: q̇ ſolus in ſciẽtijs hũanis
inuenit᷑. Vñ dr btũs Greg. iiij. mora. Sa/
cra ſcriptura oẽs ſcias atq̧ doctrinas ipo
locutiõis ſue more traſcẽdit. quia vno eo/
demq̧ ſermone dũ narrat geſtum ꝓdit my
ſterium. Hec ille.

Capitulum tertiũ ꝙ oẽs ſenſus ſcripture ad q̃ttuor reducũtur.

r

Vrſus aũt ſcire opor/
tet ꝙ oẽs ſacre pagine ſenſus
ad quattuor reducunt᷑: q̇ ſunt
Litteralis: Allegoric⁹: Mo
ralis: ⁊ Anagogic⁹. Dicit᷑ aũt l̃ralis ſen/
ſus eo ꝙ ab ipa littera ſeu ab ipis vocib⁹
accipiat᷑ imediate eo modo q̃ infra dicet᷑.
Allegoricus ꝟo dr ab allegoria. Eſt aũt
allegoria trop⁹ ſeu figura q̃ dr vnũ ⁊ aliud
ſignificat᷑. Hac vſus eſt Virgili⁹ cũ ait:
Claudite iã riuos pueri ſat prata biberũt.
id eſt: imponite finẽ carmib⁹ ⁊ canticis ve
ſtris: q: ſatꝫ dixiſtꝫ ⁊ cantaſtis. Siĺr ſalua
tor Joan. iiij. Reſpicite inq̇t regiones q:
albe ſunt ad meſſem.i. ꝑpli ſunt diſpoſiti ⁊
ꝓpinq̃ vt per fidem qua credituri ſunt ꝺo
ꝯgregent᷑ horreũ ſeu gremiũ ecclie militã
tis: ac tandẽ etiã triũphantꝫ: bonis operi/
bus ſuccedentib⁹ fidei. Dr aũt allegoria
ſm aliq̃s: ab allon: qḋ ẽ alienũ: ⁊ logos ſer
mo: vĺ gore dicere. Unde allegoria q̃ſi ali
eniloquiũ dr. Elegãtes ꝟo inverſionẽ int/
ꝑtant᷑: q: ſ. vt dictũ eſt: aliud dicit᷑ ⁊ aliud
ſignificat᷑. Qñ igit᷑ iſta allegoria fit reb⁹:
et nõ ꝟbis: ad ſenſum ſpũalem ꝑtinet qui
allegoricus dr. Qñ aũt fit verbis: ad litte
ralẽ. Sed ḋ hoc dicet᷑ diffuſe in ſeq̃ntib⁹
Moralis ꝟo dr: eo ꝙ ad inſtructionẽ mo
rũ trahat᷑. Exemplũ huius hr̃ Joan. vij.
vbi dr: Ambulabat ieſus in galileã. Non
enĩ volebat in iudeã ambulare. Jeſus enĩ
interpretat᷑ ſaluator: et ſignificat moralit᷑
eum qui ſe ⁊ alios querit ad eternã ſalutẽ
ꝑducere. Galilea ꝟo interpratur rota vel
trãſmigratio: ⁊ ſignificat tribulatiões hu

ius vite. Sed iudea que interpretat᷑ glori
ficatio: ſignificat adulationes ⁊ applauſ⁹.
Qui ergo ſalutem querit potius debet in
galileam q̃ in iudeam ꝓficiſci: quia vtili⁹
eſt ei exprobratores q̃ adulatores audire
Anagogic⁹ autem dicit᷑ ab anagoge: ſeu
anagogia quod idem eſt. Eſt aũt anago/
gia ſermo de ſupnis ac ſummis reb⁹. Di/
citur enĩ ab ana: quod eſt ſurſum. et goge:
quod eſt ductio. inde anagoge: vĺ anago
gia ſurſum ductio: vel ſurſum ducẽs. Hu
ius exemplũ habetur: ⁊ omniũ aliorum ĩ
hac dictione hieruſalẽ: que ſm ſenſum lit/
teralem ſignificat quandam ciuitatẽ que
fuit ſedes regni in iudea. ⁊ fuit per Mel/
chiſedech fundata: ⁊ ꝑ Salomonẽ dilata
⁊ fortificata: ⁊ per Neemiam reedificata.
Sed moraliter ſignificat animã fidelem:
ſm quem ſenſum dicit᷑ Eſa. lij. Conſurge
ſede hieruſalẽ ⁊c. Allegorice ꝟo ſignificat
eccliam militantem: ſm quem ſenſum di/
citur Apocal᷑. xxj. Vidi ciuitatem ſanctã
hieruſalem nouã deſcendentem de celo ſi/
cut ſponſã ornatã viro ſuo. Anagogice ꝟo
ſignificat eccleſiam triumphantẽ: ſm quẽ
ſenſum dicit᷑ Gal᷑. iiij. Jlla que ſurſum eſt
hieruſalem eſt libera: que eſt mater nr̃a.
Et ſic exemplũ poſitum eſt in vna dictio/
ne: ita poni poteſt in vna oratione. Unde
cum dicit᷑ in Pſ. Lauda hieruſalẽ domi/
nũ: lauda deum tuũ ſion. Qm̃ conforta
uit ſeras portarum ⁊c. quattuor modis ex
poni poteſt. Notandum eſt tamẽ ꝙ cũ
aliquid traditur nobis de futura vita im
mediate per voces: iam illud non pertinet
ad ſenſum anagogicum: ſed litteralẽ. Cũ
ꝟo per res traditur: tunc ad anagogicum
pertinet. Cum igitur quattuor ſint ſẽſus
Litteralis eſt ſm ꝙ per voces aliquid ge/
ſtum: ſeu aliqua veritas exprimit᷑ proprie
vĺ metaphorice. Anagogicus ꝟo qñ per
res ſignificat᷑ aliquid in patria ſperandũ
Allegoricus ꝟo ſm ꝙ per res ſignificatur
aliquid in noua lege credendum. Mora/
lis autem ſm ꝙ res per ſignificatur aliq̃d
operandũ. Unde de hoc extant verſus ta
les. Littera geſta docet: quid credas alle
goria. Moralis quid agas: quo tendas
anagogia. Ad hos quattuor ſenſus perti
nẽt oẽs ſenſus de q̃bus mẽtio fit in doctri

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

na ſanctoꝝ. Unde cum dicit Auguſtinus in libro de vtilitate credendi ꝙ ſcriptura que teſtamentū vetus vocatur: quadrifariā tradit̄.ſ.ſm hiſtoriam: ſm etymologiam: ſm analogiā: ⁊ ſm allegoriā. Tres pͥmi ſenſus.ſ.hiſtoria: etymologia ⁊ analogia ptinēt ad litteralem. Nam hiſtoria eſt (vt ipſemet Aug. exponit) quādo aliquid ſimpliciter proponit̄. vt Deutero. xxiiij. Si acceperit homo vxorem: ⁊ odio habuerit eam: ⁊ nō inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam feditatem: ſcribet libellum repudij: et dabit in manu illius: ⁊ dimittet eaꝫ de domo ſua. Etymologia autem eſt cum cauſa dicti aſſignat̄. ſicut Matthei.xviij. aſſignatur cauſa quare Moyſes permiſit libellum repudij: cū dicitur. Ad duriciam cordis veſtri ⁊c. id eſt ideo permiſit Moyſes vt poſſitis repudiare vxores: non quia ſit licitum; ſed ꝓpter duriciam veſtri cordis: ne malū grandius. id eſt vxoricidiū ꝑpetraretis. Analogia ꝟo eſt: cum veritas vnius ſcripture oſtendit̄ alteri nō repugnare. Sicut Act. ix. dicitur: ꝙ comites Pauli erant audiētes quidem vocem: neminē aūt videntes Sed in ſequentibꝫ. id eſt cap.xxij. dicitur Et qui mecum erant lumē quidem videbant: ſed vocem non audiebant. Ecce repugnantiam apparentem: que tamen tollitur: cum ſubiūgit Paulus: Eius qui loquebatur mecum. i. audierunt ꝗdem vocem meam cuꝫ dicerem: Domine ꝗd me vis facere: Sed non audierunt vocē chriſti dicentis: Saule ſaule quid me ꝑſequeris: Uel certe huius exemplū habet̄ conuenientius ad Rom.x. vbi apl's oſtendit: ꝙ illud verbū Eſa. Inuentus ſum ⁊c. nō repugnat ꝓmiſſionibꝫ factis patriarchis dicens. Nunquid repulit dominus populum ſuū: abſit. Nam ⁊ ego iſraelita ⁊c. Et deinde adducit aliam ſcripturam ꝑ quaꝫ facit cōcordiam. quia ſcilicet licꝫ ſint aliꝗ iudeorum repulſi: tamen reliquie ſaluate ſunt: vt patet ibi. Porro in p̄dictis verbis Auguſtinus per allegoriaꝫ tres reliquos ſenſus: qui ſunt ſpirituales accipit. Senſus etiam parabolicus ad litteralem ptinet: vt patebit. Tropologicus ꝟo ſenſus idem eſt quod moralis. Et dicitur a tropos conuerſio: quia ſcilicet ad conuerſionem ⁊ informationem morum pertineat. Ex omnibus autem in hoc capitulo dictis talem poſſumus diuiſionem colligere. Senſus eīm ſacre ſcripture eſt duplex ſcilicet Spiritualis et litteralis. Spiritualis eſt triplex. ſcilicet Allegoricus: Anagogicus: et Moralis. Sed litteralis eſt duplex. ſcꝫ Improprius: vt parabolicus quo per voces aliquid ſignificat̄ figuratiue ⁊ metaphorice. ⁊ Proprius: quo aliquid per voces ſignificatur ꝓprie. Et iſte ſcꝫ ꝓprius eſt triplex.ſ. Hiſtoricus: Etymologicus: ⁊ Analogicus. Et rurſus hiſtoricus eſt tam multiplex ꝗ̄ multiplices ſunt veritates ꝗ̄ poſſunt littere adaptari: ſalua circūſtantia eius: vt in ſequentibus patebit.

Capitulm quartū quis ſenſus ſit litteralis.

Ad maiorem autē predictorum euidentiam oportet diligēter diſcutere quis ꝓpre dicatur ſenſus litteralis. Eſt enim in hoc non mediocris, inter peritos concertatio. Quidam ergo dicunt: ꝙ ſenſus litteralis eſt ſm queꝫ aliqua hiſtoria narratur ad litteram. Confirmant autem dictum ſuum: quia hoc videt̄ innuere beatus Gregorius in .iij. moraliū; qui de ſenſu litterali loquens ait. Dum narrat geſtum: prodit myſteriū. Et ſimiliter idē habetur in predictis verſibꝫ. ſcꝫ Littera geſta docet. Sed iſta opinio eſt valde irrationabilis: quia ex ea ſequit̄ ꝙ ſola hiſtorialia in diuina ſcriptura haberēt ſenſum litteralem. ⁊ conſequēter doctrinalia ſeu ſapiētialia: cuiuſmodi ſunt parabole: ſapientia: eccl'iaſtes: eccl'iaſticus; ⁊ oēs ep'le beati Pauli carerēt ſenſu litterali: ⁊ cōſequenter omni alio ſenſu: cū ſpūalis ſup litterali fundet̄. Idē etiā ſequit̄ de oībꝫ libris ꝓphetaꝝ. Motiuū aūt iſtoꝝ ſoluendū eſt. Nā tā Gregorius ꝗ̄ metriſta: per rem geſtam accipiunt rem veram: que ſo

lum ad ſignificandum nō eſt ficta: ſꝫ eſt a
deo vel ab aliqua creatura ad aliū finem
effecta. Quidā ꝟo alij dicūt ꝙ ſenſus qui
dem litteralis eſt ſm quē voces ſignificāt
res imediate. ſed tamen nō omnis ſenſus
litteralis eſt talis. Nam ſunt quedā in di-
uina ſcptura tradita: que ſi accipiant̄ ſm
ꝙ voces imediate ſignificant res: ſunt fal
ſa. vt pꝫ in locutionibꝫ parabolicis: vtpu
ta Daniel̄. viij. vbi dicit̄ ꝙ hircus capra
rum ab occidente cum impetu ferebatur:
habens cornu inſigne inter oculos. ꝛ con-
fregit cornu arietis ſtantis ante paludē.
Hoc em̄ nunꝙ̄ verꝝ fuit ſicut ſonāt verba
Sed hircus ille fuit regnum grecoꝝ. Et
cornu eius fuit Alexander magnus p̄mꝰ
eiuſdem regni rex. Ideo dicūt iſti ꝙ opor
tet ſupaddere ꝛ dicere ꝙ ſenſus litteralis
eſt ille quē autor intendit: qui autor inqui
unt deus eſt. Sed iſta opinio ꝗuis ſit cu
iuſdam magni viri: ꝛ tā latine ꝙ̄ hebrai-
ce docti: tamen ſtare non pōt. ꝛ arguo ſic.
Si ſenſus litteralis eſt quem intendit de
us: aut eſt ille quem intēdit immediate ꝑ
voces: aut quem intendit mediantibꝫ re-
bus. Si dicas p̄mū: ſic vera ē opinio quā
negaſti. ſ. ꝙ om̄is ſenſus litteralis eſt qui
imediate ꝑ voces accipit̄. Si ꝟo dicas ſe
cundū: ſic ſequit̄ ꝙ om̄is ſenſus ſpūalis ſit
litteralis cum om̄is talis ſit mediātibꝫ re
bus intētus a deo. Nō ḡ eſt iſta opinio ve
ra neqꝫ motiuū eius eſt efficax: vt patebit
Dico ḡ ꝙ ſenſus litteralis eſt ille: quē au-
tor ſcripture intēdit immediate ꝑ voces:
ꝛ quē intellectus prudentis vt ſic imedia
te concipit. auditis vocibꝫ dū ꝓferunt̄: aut
viſis dū ſcripte legunt̄. Hoc aūt ꝛ ratiōe
ſuadeo ꝛ autoritate ꝓbat̄. Rōne ſic. Sup
pono em̄ p̄mo ꝙ ois ſenſus ſacre ſcpture
ſit lr̄alis vel ſpūalis. Scd̄o ꝙ lr̄alis eſt p̄-
mus ante om̄es: cum ſm ſctōs ſit funda-
mentum omniū alioꝝ. Tunc ſic. Iſta opi
nio quā ſequimur nō habet inſtantiā neqꝫ
falſitatē: niſi in parabolice traditis. Sed
in talibꝫ nō habet falſitatē. Nam prudēs
audiens aliquā parabolā vel fictam ſimi
litudinem: vt eſt p̄dicta recitata de hirco
aut ꝯcipit p̄mo aliquid ſignificatū per ta-
les voces ꝓprie aut nō: Si p̄mū: ſequit̄ ꝙ
p̄mus conceptus ſeu ſenſus a diuina ſcri-
ptura ſumptus ſit falſus. ꝛ tamē eſt ſen-
ſus litteralis: vt pꝫ ex vtroqꝫ pſuppoſito
Nihil em̄ ꝓprie ſignificatū ꝑ tales voces
poteſt cōcipi: qd̄ ſit verū. Etſi dicatur ꝙ
ſenſus litteralis nō eſt p̄mus ſimpliciter:
ſed inter veros: tamē nō eſt ꝓbabile ꝙ ali
qua ſit ſcriptura que p̄ma fronte habeat
apud prudentes ſenſum falſum aliquem:
nullum aūt verum: cum hoc videat̄ repu-
gnare fini ꝓpter quem tradita eſt. Si au
tem ſecundū: habeo intentum. ſ. ꝙ aliqd
poteſt immediate per voces cōcipi: quod
per ipſas voces non ſignificat̄ ꝓprie. Vn-
de dico ꝙ audiens p̄dicta nō concipit per
intellectum ꝙ fuerit qdā hircus vnū tm̄-
modo habēs cornu in fronte: ſed hoc ima
ginat̄ tm̄. ꝛ per intellectum concipit aliqd
ſignificatum ꝑ iſta in ſpeciali vel ſaltē in
generali: intelligendo ꝙ talia nō ſunt res
ſed rerū ſigna. Et ꝗuis forte aliquis ru-
dis ita cōciperet: tamen communiter ho-
mines aſſueti ſcripturis nō ſic cōciperent
aliquid ſignificatum per talia immediate
Et hoc ſufficit ad hoc ꝙ talis ꝯceptꝰ di-
catur immediate ſumptus a vocibꝫ. quia
ſcꝫ docti cōmuniter immediate ſic concipi
unt per intellectum: ꝗuis per phantaſiaꝫ
imaginēt̄ ꝓpria vocū ſignificata: puta hir
cum vnius cornu tm̄. Probat̄ etiā aucto-
ritate. Nam doctor ſanctus quodlib. vij.
q. vj. ar. ij. ſic dicit expreſſe. Et ſimiliter. j
q. j. ar. vltimo. Et ſimiliter ideꝫ tenet ma
giſter Nico. de Lyra in p̄mo ſuo prologo
ſup diuina ſcriptura. Ad motiuū aūt op-
poſite opinionis dico: ꝙ ꝑ voces duplicit̄
ſignificat̄ aliquid immediate. vno modo
ꝓprie: alio mō trāſſumptiue ſeu metapho
rice. ſicut riſus ſignificat actū ridendi pro
prie: ꝛ metaphoricꝰ pulcritudineꝫ ſeu de-
corē: vel floritionē prati. Et ſimiliter hir-
cus ꝓprie ſignificat anial brutū tale. Sed
metaphorice ſignificat regnū grecoꝝ: qd̄
fuit magne laſciuie: p̄cipue in ſuo p̄mo re-
ge Alexādro. Dico ḡ ꝙ parabolice tradi
ta in diuinis libris ſi ſumant̄ quo ad ſigni
ficata immediata ꝛ ꝓpria vocum cōtinēt
falſitatem. Modo nullus eſt qui ita cōci-
piat niſi ſtolidus. ſicut cum dicit̄: pratum
ridet: nō cōcipimus ꝙ pratū habeat os: ꝛ
more hoim rideat: ſed ꝙ floribus ꝛ viridi

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tate ſua decoret. Iſtam ſolutionē expreſſe innuit ſanct9 Tho. in locis ꝑallegatꝭ. Sꝫ contra iſta arguo ſic. Si ſenſus parabolicus ſolo litteralis eſt: quia metaphorice ꝑ voces ſignificat propter aliquā conuenientiam metaphorici ſignificati ad ꝓpriū: ſequit ꝙ omnis ſenſus ſpiritualis eadē ratione erit litteralis. Sicut em̄ hoc nomen hieruſalem ꝓprie ſignificat materialem ciuitatem in qua chriſtus ē realiter ꝛ corporaliter imolatus: et in qua apoſtoli ſpm̄ ſctm̄ in forma ignis ſuſceperunt: ita metaphorice ſignificat eccliaꝫ militantē: i qua imolat chriſtus in ſacramento. ꝛ triūphātem: in qua ſancti inebriant ab vbertate diuini amoris. Ad hec reſpondet ſm mētēꝫ doctoris ſancti ſic. Res em̄ ſunt in duplici differētia. Quedā em̄ ſunt vere res ſeu fuerunt: ꝛ producte ſunt ad ſuos fines ꝓprios: vt Iſmael et Iſaac filij vere fuerunt Abrae. Quedā vo ſunt ſeu fuerūt res nō vere ꝓducte ad ꝓpriū finem: ſed ficte. vl' ꝓducte ſolum ad ſignificandū: ꝛ non ad aliquem finē eis ꝓprium. Sicut ea que dicit Daniel de hirco caprarū vbi ſ. In p̄mis ergo omnis ſenſus ſumptus iuxta ſignificatū ſecundariū vocum eſt ſenſus ſpūalis: eoꝙ p̄cedat vnus alius ſenſus ſeu intellectualis concept9: ſumptus ſm ꝓpria vocū ſignificata: non aūt in ſecundis: ꝓpter oppoſitam rationē. Sed rurſus arguo ꝙ iſta non ſint bene dicta. Nam ſicut habet Mat. xxj. chriſtus ex bethania in hieruſalem q̄dam mane ad p̄dicandum proficiſcens eſurijt: ꝛ acceſſit ad arborē fici: ſi forte in ea aliqs fruct9 inueniret. Et tn̄ ſic dr Mar. xj. nō erat tempus in quo talis arbor poſſet aut deberet habere ſua poma. Cunqꝫ eam plenam folijs: ꝛ fructibus vacuam inueniſſet: maledixit ei dicens. Nūqꝫ ex te naſcat fructus in ſempiternū. Certū ē aūt ꝙ oīa iſta vere ꝛ non ficte geſta fuerunt. quia fuit vera eſuries: verus acceſſus: vera arbor: vera maledictio: et vera arefactio ſm doctrinā ſanctoꝝ. Et nihilominus ſenſus litteralis non ſumit hꝰ ſm ꝓpria vocū ſignificata: ſꝫ ſm ſecūdaria. Nā omnes ſancti ꝛ nō ſancti hunc paſſum litteraliter exponunt de ſynagoga iudeoruꝫ Ad quā chriſtus eſuriens: ſeu deſiderās eius ſalutem: fructus bonoꝝ operum q̄ſiturus aduenit. Sed eam folijs ꝟboꝝ refertam: ꝛ fructibꝫ bonoꝝ operum vacuam inueniens: maledictioni ſubiecit: et arefacta eſt. i. diſſipata: ꝛ vbiqꝫ terraꝝ longe lateqꝫ diſꝑſa. Inconuenieter ergo dictū eſt ꝙ in veris rebꝫ nunqꝫ litteralis ſenſus penes ſecundaria ſignificata accipiēdus eſt. Ad hoc dico ꝙ argumentū ꝓcedit ex incōſideratiōe eoꝝ que diximus. Licꝫ em̄ iſta fuerint vere res: non tamen fuerunt ad ꝓprios fines facte: ſed ſolum ad ſignificandum. Illa em̄ chr̄i eſuries nō fuit naturalis ſm Nico. de Ly. Vn̄ ꝛ ſanctus Tho. ſuper Matth. dr: ꝙ eſurijt qn̄ voluit. In ſero em̄ fuerat hoſpitatus in domo nobiliſſime ꝛ ditiſſime matrone Marthe. Et qn̄ eſurijt erat valde mane. Ideo eſuries illa non fuit cauſata ad ꝓprium finem eſuriei. puta vt ꝑ aſſumptioneꝫ cibi reſtauret deperditum: ſed ad ſignificandū deſideriuꝫ chriſti ꝑ ſalute iudeoꝝ. Similiter illa q̄ſtio fructuū non fuit ad ꝓprium finem: puta ad inueniendū: quia tempus nō erat illoꝝ fructuū: niſi forte quis dicat ꝙ ignorabat chriſtus quod nō ignorabat ruſticus colonus. ſ. ficuꝫ ante paſca ꝑuari fructibꝫ Similiter etiā illa maledictio ꝛ arefactio fuerunt ad ſignificandum maledictioneꝫ ꝛ diſperſionē iudeoꝝ: ꝛ nō arboris: q̄ non erat in culpa. Non autem diximus nos in omnibꝫ veris rebus litteralem ſenſuꝫ eſſe ſm ꝓpria vocū ſignificata: ſed in omnibꝫ veris ꝛ ad ꝓpriū finē ꝓductis. Secus in rebus fictis: aut in veris: ſed tamē ſolum ad ſignificandum factis.

Capitulū quintū de ſenſu allegorico ſpecialiter.

r Urſus expedit nobis circa allegoricū ſenſum ſpāliter inſiſtere: vt plenius cognoſcat. Eſt em̄ de hoc etiaꝫ non parua q̄ſtio plerūqꝫ. Sciēdū eſt ergo ꝙ allegoria de qua ſupra diximus ꝙ eſt figura qua aliud dicitur: ꝛ aliud ſignificat: in multas ſpecies diuiditur: Ex q̄bus ſeptē eminēt: q̄ ſūt Ironia. Antiphraſis. Enigma. Charientiſmos. Paremia. Sarcoſmos. ꝛ

Antiſmos. Ironia eſt figura p contrariū
oſtendens quod conat̃.i.qđ appetit̃ ⁊ deſi
derat̃. vt cū qs ſic laudat vt vituparе itel
ligat̃: ex ꝟbis q̄dem laudē ſignificans: ſed
ex circūſtantijs vituperationē. ſicut Marc.
xv. dicebat̃ chriſto. Aue rex iudeoꝝ. Et di
cit̃ ab iron quod ē contrariū: ⁊ onoma: qđ
eſt nomen ſeu nota mentis. Facit em̄ pnū-
ciationē menti contrariā. Vl' ſm alios dr
ab iron: quod eſt eleuatio: eoq cū quadā
vocis eleuatione fiat. Vñ ⁊ a Tullio di-
cit̃ exclamatio Antiphraſis aūt eſt ſermo
e contrario intelligend᷒. ſic lucus a lucen-
do dr: cum ſit tenebroſus. ⁊ parce a parcē
do q nulli parcant. ⁊ manes q̄ſi mites: cū
ſint terribiles. Et differt ab ironia ſꝫ ali-
q̄s: q2 fit in vnica dictione: ſic ironia in ora
tione. ſm alios ꝟo: quia ironia ſola pnun-
ciatione indicat quod cupit intelligi: vt cū
male agēti dicit̃: bene operarꝫ. Antiphra
ſis aūt non pnunciatione: ſed voce pnun-
ciantis ſignificat ↄtrariū Nam componit̃
ex anti quod eſt contra: ⁊ phraſis locutio.
Enigma ꝟo eſt obſcura ſententia p occul-
tam rerū ſimilitudinē. ſicut dixit Sanſon
Iudic. xiiij. de comedente.i.leone: exiuit
cib᷒.i.fauus mellis: in leonis ore poſt eius
mortē ab apibus congeſt᷒. Item enigma
eſt: cum dicit̃: mater me genuit: eadē mox
gignit̃ ex me: cum ſignificet̃ aquā in glaci
em ↄuerti: ⁊ rurſum ex eadē effluere. Dici
citur autem ſm aliq̄s ab e: quod eſt extra:
⁊ nigmos: quod eſt liquidū ſeu manifeſtū
eoq enigma ſit quid imanifeſtum: ſeu nō
patens: niſi difficulter. Scđm alios autē
dr ab en qđ eſt in: ⁊ nigma quod eſt ima-
go: quaſi ſententia in imagine ſeu obſcuri-
tate poſita. Sed Charientiſmos eſt trop᷒
ſeu figura quo dura ⁊ aſpera dictu grati᷒
et mitius pferunt̃. ſicut cum aliquē ⁊ ſpu-
rium ⁊ filium ſacerdotis aſſerere volētes:
dicimus: hic eſt de ſtirpe Aaron. Et ſimi
liter Geñ. xxix. cum Iacob ſeruiſſet p ſua
dilecta Rachel ſeptem annis: ⁊ nocte per
dolū dormiſſet cū Lia: dixit ſocero. Qua
re impoſuiſti mihi: id eſt quare me dece-
piſti. Vñ leniſſimo ꝟbo grauiſſimā quā
patiebat̃ expreſſit iniuriam. Et dicitur a
charis qđ eſt gratia: ⁊ mos moris: q̄i gra
tioſus mos ⁊ vrbanitatis plenus. Paroe-
mia aūt eſt accōmodatum rebus: tempo-
ribuſq prouerbium. Rebus quidem: vt
Act. ix. durum eſt tibi contra ſtimulū cal-
citrare id ē fortiori te reſiſtere. Tempori-
bus ꝟo: vt lupus eſt in fabula.i.tace. Vn-
de dicit̃ Lupus eſt in fabula: cum q̄s i me
dia locutione tacet. Sic em̄ dr beat᷒ Am
bro. in hexameron: lupus ſi prior hominē
viderit: vocem aufert. Huius rōnem aſſi
gnant quidam naturales: eoq lupus tan-
q̄ꝫ animal venenoſum aerē inficit: qui at-
tractus ab homine ad vocales arterias i-
gredit̃ ⁊ formande vocis virtutem eripit.
Q, ſi homo prior viderit lupum: natura-
liter cōfortat̃ adeo vt infici nequeat. Hic
tropus adeo late patet vt liber Salomo-
nis quem nos parabolas appellam᷒: apđ
grecos ex eo nomē ſumat. Et dicit̃ ſm ali
quos parocimia: ſcribētes a pára quod eſt
iuxta: ⁊ cimū quod eſt modulus ſeu cant᷒
quaſi accōmodatū pūerbium ſm res vel
tempora: eo modo quo bene ⁊ accōmoda-
te loquentes ↄſueuimus dicere bene ceci-
niſſe. Sed tamen cū ſit dictio greca: ⁊ ſcri
batur patimia quod interptat̃ pūerbium:
talem reuera nō recipit etymologiā. Sar
caſmos aūt eſt irriſio plena odio: atq ho-
ſtilis: auxiliante modo dicēdi ſignificata.
poteſt etiā interptari iocus cum amaritu-
dine: vt Matth. xxij. Alios ſaluos fecit:
ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Si rex
iſrael eſt ⁊c. Dicit̃ aūt ſm quoſdam a ſar-
con quod eſt corroſio: ⁊ mos moris: quaſi
mos corroſiuus. Porro Antiſmos eſt fi-
gura qua quid faceta vrbanitate expolit̃:
vt cum dixit Saul. j. Reg. xx. Fili mulie
ris vltro virum rapientis.i.fili meretricꝫ.
⁊ ſimiliter cum vulgo dr: fili mulieris baſ-
ſiate. Et dr ab antos quod eſt flos: ⁊ mos
Inde antiſmos trop᷒ floride ſeu vrbane
virtutis. Cum igitur multe ⁊ varie ſint al
legorice ſpecies: oportet rurſus ſciri q tri-
bus modis allegorice ſignificat̃: ſm vene-
rabilē Bedā.ſ. reb᷒ tm̄. verbis tm̄. et reb᷒
ac verbis ſimul. Exemplū primi habet̃ in
duobus filijs Abrae: per quos iuxta do-
ctrinam apli ad Gal. iiij. duo teſtamenta
ſcꝫ vetus ⁊ nouum allegorice ſignificant̃.
Exemplū ꝟo ſecundi Eſa. xj. vbi dicitur:
Egredit̃ virga de radice Ieſſe: et flos de

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

radice eius aſcēdet. Et ſimiliter Joā. iiij. Reſpicite regiones ⁊c. Exemplū ꝟo tertij habeť in chři venditione: que ſignificať factis in venditione Joſeph Geñ. xxxvij. ⁊ verbis in Zach. xj. vbi diciť. Appenderunt mercedē meā triginta argēteis. Cū ergo dicimus ſenſum diuine ſcripture allegoricū dici ab allegoria: nō loquimur de allegoria facta per ꝟba īmediate. Talis eñ in omni ſua ſpecie ptinet ad ſenſum litteralem: ſiue illo modo ſignificeť aliq̄d hiſtorialiter geſtum: ſiue ptinens ad fidē vel mores: aut ad futuram felicitatem. Sed tūc per allegoriā intelligimus eaȝ que fit rebus tm̄ imediate. Et ſic patȝ q̄s ſenſus ſit dicendus allegoricus. Quia ꝟo ſenſus moralis ⁊ anagogicus nō habent ſpeciales difficultates: de his nihil ſpecialiter dicendū putamus.

Cap. ſextum ꝙ in eadē littera ſunt plures ſenſus lr̄ales.

p Oſtq̄ȝ vidimus quot ⁊ qui ſunt diuie ſcripture ſenſus: reſtat vna difficultas enucleanda: An ſcȝ diuia ſcriptura ſub eadem littera continere poſſit multos ſenſus litterales hiſtoricos. De hoc enim viri magni nonnunq̄ȝ diſſentiūt. Et omiſſis alijs: etiā eorum qui ſequunť doctrinā ſancti Tho. quidā tenent ptem affirmatiuā, quidā ꝟo negatiuam. Et ſecūdam tenentes ptem mouenť ex ꝟbis eiuſdem ſancti Tho. Nam ipe in pma parte q. j. ar. vlť. querit: vtꝝ ſacra doctrina ſub vna littera habeat plures ſenſus, ſ. litteralem: allegoricum ⁊c. Et primo loco arguit ꝙ non ſic. Multiplicitas inquit ſenſuū in vna ſcriptura parit confuſiōem ⁊ deceptionem. ⁊ tollit arguendi firmitatē. Vñ ex multiplicibus ꝓpoſitionibꝫ non ꝓcedit argumentatio. ſed ſm̄ hoc alique fallacie aſſignātur. Sacra autem ſcriptura debet eſſe efficax ad oſtendendū veritatē abſq̄ȝ omni fallacia. Non ergo debent in ea ſub vna littera plures ſenſus tradi. Ecce argumentū ſancti Tho. Seq̄tur rūſio eiuſdem. Ad pmū inquit dicendū ꝙ multiplicitas hoꝝ ſenſuū nō facit equocationē aut aliā ſpēm multiplicitatis: q2 ſenſus iſti nō multiplicanť ꝓpter h̄: ꝙ vna vox multa ſignificet. ſed q2 ipe res ſignificate p voces aliaꝝ reꝝ poſſunt eſſe ſigna. Et ita etiam nulla ꝯfuſio ſequiť in ſacra ſcp̄tura cū oēs ſenſus fundenť ſup vnū. ſ. lr̄alem: ex q̄ ſolo pōt trahi argumentū. Hec ſanc. Tho. in forma. Ex q̄bꝫ arguūt q̄dā ſic. Si ſenſus multiplicarenť in ſcp̄tura ex h̄ ꝙ vna vox multa ſignificat in diuina ſcriptura eſſet aliq̄ multiplicitas. Sȝ ſi ſub eadē lr̄a ſūt plures ſenſus litterales hiſtorici: h̄ eſt q2 vna vox multa ſignificat: ḡ ſi ita eſt: in diuina ſcp̄tura eſſet m̄ltiplicitas: q̄d eſt impoſſibile. Sed iſta opinio ſuſtineri nō pōt ⁊ motiuū etiā eſt inefficax vt patebit. Primū ſcȝ ꝙ hec opinio ſit inanis: patet rōne ſupra inducta q̄ ad illa ꝟba. ego ero illi in patrē. Nā ab oībꝫ expoſitoribꝫ exponuntur ad lr̄am de Salomone. Et ap̄lus ad Hebreos. j. ad lr̄am de chřo illa verba allegat. Patet etiā auctoritate. Nam ipe doctor ſanctus prima parte vbi ſupra in corpore ar. ⁊ ſunt vltima eius verba ſic dicit. Quia ꝟo ſenſus litteralis eſt ille quē intēdit autor. Autor aūt ſacre ſcripture deus eſt: qui oīa ſimul ſuo intellectu cōphendit. nō eſt incōueniens: vt Augꝰ. dicit. xij. cōfeſſio. ſi etiam ſm̄ litteralem ſenſum in vna littera ſacre ſcripture plures ſunt ſenſus. Hec ille in forma. Itē in q̄ſtionibꝫ de po. dei. q. iiij. ar. j. loquens de ſenſu litterali ait. Omnis ꝟitas que poteſt diuine ſcripture adaptari ſalua circūſtantia littere eſt ſenſus eius. Ex q̄ infert ꝙ cū doctores ſancti exponendo pmū capitulū Geneſis in duos ſenſus diuidantur: quilibet illoꝝ eſt ſenſus diuine ſcripture. Et clarū eſt ꝙ loquitur de litterali: vt patȝ intuenti. Idē autē ſenſit Aug. xij. ꝯfeſſi. ⁊ Nico. de Lyra. ⁊ Paulus burgenſis: ⁊ multi alij ſolennes doctores. Dico ergo ꝙ m̄ltos ſenſus poteſt diuina ſcriptura ſub eadem lr̄a habere litterales: nec tamē aliquis eoꝝ pōt eſſe falſus: q2 ille ſenſus eſt litteralis: quē deus immediate per voces intendit ſignificare. Poteſt autem deus ſimul multas veritates intendere: nō autem aliquā falſitatem. Ad motiuū autem alterius opinionis reſpōſurus pmitto q̄dā. Sciendū

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ergo eſt: ꝙ aliud eſt equiuocatio, et aliud
fallacia ſeu deceptio ſm equiuocationem.
Et ſic aliud eſt multiplicitas: ⁊ aliud fal
lacia ſm multiplicitatē. Ubicunqꝫ eñ eſt
fallacia equiuocatiōis eſt etiā equocatio:
nō aūt ecōuerſo. Exempli grā Iſta dictio
canis dicit̄ equiuoca: quia mlta ſignificat
ſm rōnes diuerſas. ſ. canem terreſtrē: ma
rinū: ⁊ celeſtē. Si ergo fiat tale argumen
tū. Omis canis pōt latrare: celeſte ſidus
eſt canis. ergo celeſte ſidus poteſt latrare
Si qs neſciat argumentū diſſoluere: erit
hic fallacia equiuocatiōis: ⁊ etiā equiuo-
catio. Si ꝟo arguat̄ ſic. oīs canis eſt ſub-
ſtātia: ergo celeſte ſidus eſt ſubſtātia: erit
qdem hic equiuocatio: nō aūt fallacia eq-
uocationis: eo ꝙ omēs ꝓpoſitiōes ſint ve-
vere in omni ſuo ſenſu. Licꝫ aūt in diuina
ſcriptura nulla poſſit eſſe fallacia: pōt ta-
men in ea eſſe equiuocatio: cū multe dicti
ones equiuoce vl̄ analogice in ea ponant̄:
vt patet legenti ſacros codices. Ex mul-
tiplicitate ergo ſenſus litteralis et ſpūa-
lis: neqꝫ deceptio ſeu fallacia: neqꝫ multi-
plicitas acceſſit in diuina ſcriptura: vt te-
ſtat̄ ſctūs Tho. vbi ab aduerſarijs allega
tur. Sed ex multiplicitate ſenſuū litterali
um ſequit̄ quidē multiplicitas: puta equi
uocatio: ſꝫ nō ſequit̄ aliqua fallacia. quia
omnes ꝓpoſitiones ſacre ſcripture in omī
ſenſu quem poſſunt habere vere ſunt. Ni-
hil eñ eſt ſenſus ſcpture litteralis niſi ſit
verꝫ ⁊ adaptabile littere: ſalua eius circū-
ſtantia. Ex his aūt patet ſolutio argumē
ti. Dico eñ ꝙ illud quod ibi infert̄. ſ. ꝙ in
diuina ſcriptura eſſet multiplicitas: non
eſt impoſſibile: vt iſti credūt: ſed eſt verꝫ
qꝛuis in ea nō ſit deceptio ex multiplicita
te: vt dictuꝫ eſt. Etſi queratur quomodo
ſit iſta multiplicitas: Dico ꝙ tribus mo-
dis eſſe pōt: vt occurrit ad preſens. Uno
modo ꝑ dictionem mere equiuocā. Alio
modo per analogam. ⁊ Tertio modo ex
eo ꝙ ꝓpriū ſignificatū vnius vocis eſt figu
ra ⁊ imago (vt ita dicaꝫ) alterius rei. ſicut
Salomon fuit expſſa figura chriſti. Tūc
eñ licꝫ q̄ de tali dicunt̄ vt res eſt: de nul-
lo alio intelligant̄ niſi ſpūaliter: tamen q̄
dicunt̄ de figura vt figura eſt: immediate
intelliguntur dici de figurato etiā littera-
liter. Sed tamen iſto tertio modo nō cau
ſatur ſenſus mere litteralis ſm aliquos.

Ad intellectum autem horum ſciendū
eſt: ꝙ quando aliquis fuit figura alterius
puta Salomon chri: tripliciter pōt cōſi-
derari. Uno modo ſolū inquantū eſt figu
ra. Alio modo inq̄ntū eſt q̄dā res in ſe ꝑ ſe
ſe ⁊ ſolū. Tertio modo inquātū eſt q̄dam
res ⁊ figura alterius. Que ergo dicūtur
de Salomone ꝑmo modo. i. ſolū inq̄ntuꝫ
eſt figura chriſti: verificant̄ ſolum de chri
ſto: vt Pſ. lxxj. dicit̄. Et dominabit̄ a ma
ri vſqꝫ ad mare: ⁊ a flumie vſqꝫ ad termi-
nos orbis terrarꝫ. Iſta eñ Salomoni de q̄
dicunt̄ ꝯuenire non poſſunt. Que ꝟo di-
cuntur de eo ſolum vt q̄dam res fuit: con
ueniunt ei ſoli: ⁊ nō chriſto: ſicut ꝙ fecit tē
pla idolorꝫ. iij. Reg. xj. Que ꝟo dicunt̄
de eo vtroqꝫ modo: verificant̄ de vtroqꝫ.
ſed verius ⁊ principalius de chr̄o. ſicut eſt
illud. Ego ero ei in patrem: ⁊ ipſe erit mi-
hi in filiū. j. Paral. xvij. ⁊. j. Regū. vij. His
aūt trib9 modis poteſt aliquid dici de q̄
cūqꝫ imagine. Unde de cruce dicimus ꝙ
eſt redēptio mūdi: quo ad primū. ⁊ ꝙ eſt
lignum: quo ad ſecunduꝫ. ⁊ ꝙ eſt aliqd: q̄
ad tertium. Arguitur autem cōtra iſta q̄
dicta ſunt: ſic. Nā licꝫ ex multiplicitate ſen
ſuum litteralium in diuina ſcriptura non
ſequat̄ fallacia vel deceptio: ſequit̄ tamē
ꝙ ipſa ſit inefficax ad arguendum quando
habet plures tales ſenſus. qꝛ arguere ab
ipſo textu ad aliquem illorum ſenſuuꝫ: erit
arguere a tota diſiūctiua ad vnam ꝑtem
eius determinatā: quod ſm regulas dia-
lectice reputat̄ illicitū. Ad hoc reſpondet̄
ꝙ licꝫ a ſolo ſenſu litterali ſumat̄ efficax ar
gumentū: nō tamen ab omni ſenſu littera
li: neqꝫ ad omnē litteralē ſenſum ſumit̄ ar-
gumentū efficax: ſed ſoluꝫ ab illo ſenſu: ⁊
ad illum ſenſum qui euidenter cōſtat aut
conſtare poteſt ꝙ per voces exprimat̄ im
mediate: ꝓprie: vel figuratiue. Ad maio-
rem tamē horꝫ euidentiā ſciendum eſt: ꝙ
qñ ſub eodem textu tradunt̄ ſenſus diuer
ſi: vt tradunt ſancti quo ad ꝑmū cap. libri
Geneſeos: ſi huiuſmodi ſenſus diuerſi in
aliquo concordant: poteſt ſumi inde argu
mentū efficax: ſaltem in hoc in quo cōcor-
dant. Exemplū huius habet̄ Dan. ix. in

cōputatione.lxx.hebdomadaꝝ: vbi lz ex‑
poſitores tā latini ꝙ̄ hebꝛei diuerſimode
ſe habeāt q̄ ad terminū in q̄ hebdomade
incipiunt: ꝛ quo ad ꝓgreſſum cōputatio‑
nis: qꝛ tamē ſm oēs terminus eaꝝ vlti‑
mus iam diu tranſiuit in p̄teritū: ideo ex
ipa autoꝛitate argumentū efficax ſumitur
ad ꝯcludendū ꝙ iā diu chꝛs aduenit. Ex
q̄b; ſequit̄ ꝙ cū ſenſus litteralis ſacre pa‑
gine in quibuſdā locis nō ſit idē apō oēs
ideo pōt ꝯtingere: ꝙ ex aliq̄ ſenſu littera‑
li poſſet ſumi argumentū validū ꝯtra q̄ſ‑
dam: puta ꝯtra tenētes eundē ſenſum lit‑
teralē: nō aūt ꝯtra alios nō tenētes illum
niſi quādo voces ita illū p̄tendūt ꝙ rōna‑
biliter negari nō poteſt. Iſta aūt diuerſi‑
tas ſepe contingit inter nos ꝛ infideles.
Sunt em̄ q̄dā ſcripture textus quoꝝ ſen‑
ſus q̄ eſt verus ꝛ litteralis apud catholi‑
cos nō ſufficit vt ex eo ſumat̄ validū argu‑
mentū ꝯtra infideles ſeu hereticos. Ta‑
lis eſt ille text⁹ pſalmiſte: Verbo dn̄i ce‑
li firmati ſunt. Senſus em̄ verus ꝛ litte‑
ralis apō catholicos eſt: ꝙ ỽbo dn̄i.i. filio
patris celi ſunt firmati. Vn̄ ꝛ Ioā.j. dꝛ.
Et ỽbū erat apud deū. Et infra. Omnia
ꝑ ipm ſcȝ verbū facta ſunt. Sȝ ex p̄dicto
textu infideles nullā realē diſtinctionē in
diuinis admittētes: ſed oēm multitudinē
ꝑſonaꝝ negātes: conuinci nō pn̄t. Dicunt
em̄ ꝙ loquit̄ ꝓpheta more humano: ſicut
cū de mandato alicuius dn̄i aliqua fiunt:
dicit̄ ꝙ ſunt verbo eius facta. Sumit̄ tn̄
ex hmōi textu argumentū validū apud fi‑
deles: qui diſtinctionē diuinaꝝ ꝑſonaꝝ in
diuinis admittūt. Et ſilr̄ foꝛte argumen‑
tabat̄ aplus ad Hebꝛeos fideles ex ſenſu
quē ipi admittebant. Eſt tn̄ aliq̄s ſenſus
diuine ſcripture vbiq3 aut fere vbiq3: qui
ita patēter eſt lr̄alis: ꝙ negari niſi ꝓteruí‑
endo nō pōt. Et ex tali ſumit̄ argumen‑
tum apud oēs admittētes textū. Et ta‑
liter arguere nō eſt arguere a tota diſiun‑
ctiua ad alterā partē: cū nō accipiat̄ text⁹
vt cōis duob; ſenſib;: ſed vt limitatus ad
vnū. Quando aūt textus accipit̄ vt cōis
pluribus ſenſib; quoꝝ q̄libet ſupponitur ve‑
rus: tūc textus non tenet locū diſiunctiue
virtualis: ſed copulatiue: a qua ad ſingu‑
las partes eſt ꝯſequentia bona.

An quilibet ſcripture textus ſm quattuoꝛ ſenſus exponat̄

Capitulū vij

POſt p̄miſſa videre
reſtat: an q̄libet paſſus diuine
ſcp̄ture poſſit ſm oēs q̄tuoꝛ
p̄dictos ſenſus exponi vl̄ nō. Ad intelle‑
ctū aūt iſtius difficultatꝫ ſciēdū eſt ex doc‑
trina ſcti doctoꝛꝫ vbi ſup̄. ꝙ iſti q̄tuoꝛ ſen‑
ſus ſic accipiēdi ſūt. Dictū ei eſt: ꝙ ꝓpter ea
iſti ſenſus multiplicant̄. qꝛ de⁹ nō ſolū pōt
ſignificare vocib; vt hoīes: ſed etiā rebus
eo mō q̄ ꝓphete mltoties actib; ſuis futu‑
ra p̄dixerūt. Senſus ḡ lr̄alis vt dictū eſt
ille eſt quē deus intēdit imediate ꝑ voces
ſignificare. Vel eſt ille: quē prudēs vt pru‑
dēs ſeu recte accipit ex ipis vocib; imedi‑
ate. Alij ỽo ſic accipiēdi ſunt. Senſus em̄
ſpūalis vt dictū eſt: ꝯſiſtit in hoc: ꝙ que‑
dā res ꝑ alias exp̄munt̄. Ideo autē talis
ſenſus ſpūalis dicit̄: qꝛ figurari ꝯſueuit i‑
uiſibilib; ꝛ ſpūalib; aſcribi: ſicut figurare
ꝯuenit viſibilib; ꝛ coꝛpoꝛeis: ſm b. Dio‑
nyſiū. Veritas aūt quā de⁹ nobis ſic ma‑
nifeſtat. ſ. ꝑ reꝝ figuras ad duo oꝛdiat̄: ſcȝ
ad recte credendū: ꝛ recte opandū. Si ḡ
ad recte opandū oꝛdiat̄: ſic eſt ſenſus mo‑
ralis: q̄ alio noīe tropologic⁹ appellat̄. Si
ỽo oꝛdinat̄ ad recte credendū opꝫ diſtin‑
guere ſm oꝛdinē credibiliū. Sicut em̄ dic
btūs Dionyſius. iiij. ca. ō cele. hierar. ſta‑
tus ecclie militātis medius eſt iter ſtatū
ſynagoge ꝛ ſtatū eccl'ie triūphātis. Vn̄
vetus teſtamentū fuit figura noui: ꝛ nouū
ſimul ꝛ vetus ſūt figura celeſtiū. Senſus
ergo oꝛdinatus ad recte credendū: funda‑
tus in illa figuratiōe q̄ vetus teſtamentū
figura eſt noui: dꝛ allegoꝛicus q̄ alio noīe
tropicus appellat̄. Sȝ fundat⁹ in figura‑
tiōe reliq̄ dicit̄ anagogicus. Nec ea q̄ hic
dicunt̄ repugnāt dictis q̄b; aſſerimus: ꝙ
anagogia docet ſperāda. Nam ea q̄ de fu‑
tura vita credim⁹: etiā nos q̄nq3 viſuros
ſperamus. Cum ḡ q̄rit̄: an q̄libet paſſus
diuine ſcripture oīb; p̄dictis ſenſib; expo‑
nendus ſit: Dicendū eſt ꝙ non. Dicit em̄
Augu. ij. ſup Gen̄. ꝙ in quibuſdam ſolus
ſenus litteralis eſt q̄rendus. Hoc āt ma‑
nifeſte ptꝫ. Sunt em̄ multa in libꝛis cano

nicis tam veteris q̄ȝ noui teſtamēti:q̄ ſo-
lū hunc habēt ſenſum: vt ſunt duo p̄cepta
charitatis in quibꝰ tota lex pendet ⁊ pphe
vt dr̄ Matth.xxij. Licȝ em̄ in illis duobꝰ
p̄ceptis .ſ. Diliges dn̄m deū tuū ex toto
cor.tuo.⁊ primū tuū ſicut teipſum: multa
ꝯtineant̄ expoſitiōe digna: tā de obiecto
charitatis:q̄ȝ de actu ⁊ ordie eius: oīa tn̄
illa ad ſenſum ptinēt litteralē. Non em̄ p
hanc rem primus vel diliges: alie iteꝝ fi-
gurant̄. Et ideȝ eſt cōiter de alijs p̄ceptis
decalogi. In euāgelio etiā mlta tradunt̄
hoc ſolo ſenſu exponibilia: queadmoduȝ
ſunt tradita p modū p̄cepti: vt Ioā.xxiiij.
Credit̄ȝ in deū: ⁊ i me credite. Vel p mo
dū ꝯſilij: vt Matth.xix. Si vis pfectus
eſſe: vade ⁊ vende oīa q̄ habes ⁊ da pau-
peribꝰ. Silr̄ cū Luce.viij. chr̄s interpreta-
tur parabolam ſuā dicēs: ſemen eſt verbū
dei. manifeſtū eſt ꝙ illa v̄ba interp̄tatiua
nō eſt neceſſe hr̄e alios ſenſus ſpūales cū
ipſamet interp̄tatio ſit expoſitiua p̄cedē-
tis pabole. Cuȝ his tn̄ ſtat ꝙ illa pabola
forte multos habeat ſenſus lr̄ales: ſm ꝙ
ſemen pōt ſignificare multa. Idē etiā eſt
de epl̄is beati Pauli vbiqȝ vel quaſi: qr̄.ſ.
vnicū habēt ſenſum. Sic ḡ pȝ rn̄ſio ad q̄
ſitū. Vn̄ doctor ſctūs q̄libe.vij. vbi ſup̄ ſic
ꝯcludit hoc dubiū ⁊ dicit: Sacra ſcriptu-
ra qn̄qȝ exponenda eſt iſtis q̄ttuor ſenſibꝰ
qn̄qȝ tribꝰ: qn̄qȝ duobꝰ: qn̄qȝ vno tm̄. Vn̄
ea q̄ ſm litteralē ſenſum ad facta veteris
teſtamēti ſpectant: poſſent q̄ttuor ſenſibꝰ
exponi. Silr̄ ea q̄ ad litterā de chr̄o capi-
te dicunt̄: poſſent exponi lr̄aliter de chr̄i
geſtis: ⁊ allegorice referēdo ea ad eiꝰ cor
pus myſticū: ⁊ moralit̄ referēdo ea ad mo
res noſtros q̄ ſm eū reglari dn̄t: ⁊ anago-
gice inq̄ntū in ip̄o chr̄o eſt nobis iter glo
rie demonſtratū. Illa aūt q̄ lr̄aliter de ec
cleſia dicunt̄: poſſunt exponi moralr̄ ⁊ ana
gogice: nō āt allegorice: niſi forte ſm ꝙ ge
ſta p̄mitiue eccl̄ie exponunt̄ de futuro ſta
tu eccl̄ie p̄ſentis. Que v̄o ſm lr̄am dicun
tur: moraliter nō ꝯſueuerunt exponi: niſi
anagogice. Et illa que ſm ſenſum littera
lem ptinent ad ſtatū gl̄ie. nullo alio ſenſu
ꝯſueuerūt exponi. Hec ſctūs Thomas:
ex quibꝰ multa patēt ad p̄poſitū. Et vlte-
rius etiā patet quō omnia que immedia-
te p voces tradunt̄ ad ſenſum litteralem
pertinent ſiue ad mores: ſiue ad fidē: ſiue
ad ſpem ptineant.

De dignitate ſenſus litteral. Capitulū.viij.

Q

Ueritur autem
cū mlti ſint eiuſdē littere
ſenſus: vtrū lr̄alis ſit iter
omnes p̄ſtantior. Argui
tur em̄ ꝙ non. Primo ſic.
Nam ſenſus q̄ occidit non eſt dignior vi-
uificante. ſȝ ſenſus litteralis occidit cū ſit
fundatus in lr̄a q̄ occidit.ij. Coꝝ.iij. ſpū
lis aūt viuificat: qr̄ fundat̄ ſup ſpūali ſigni
ficatione. Unde ibi ſubdit̄: Spūs aūt vi
uificat. Scdo ille ſenſus eſt dignior per
quē habemus doctrinā digniorē: vt de ſe
patet. ſed ſenſus ſpiritualis eſt hmōi. Nā
p ſenſum litteralē habemus geſta. p alle-
goricū aūt habemus ea que ptinent ad fi
dem: p anagogicū ſperāda que ad ſpeȝ:
⁊ p moralem agenda q̄ ad charitatē ſimi
liter ptinēt. Tertio finis nobilior eſt his
q̄ ſunt ad finē. ſed ſpūalis ſenſus finis eſt
litteralis qui eſt fundamentū ſpiritualis
Quarto ille ſenſus in quo aliqua falſitas
reperit̄ nō eſt dignior eo qui oīno eſt ſine
falſitate. ſed in ſenſu litterali aliq̄ inuenit̄
falſitas: puta ꝙ deus localit̄ moueat̄ de-
ſcēdēdo ad vidēdū turrim ⁊c̄. Gen̄.xj. nō
aūt in ſpirituali. Quinto illa que ſunt ite
riora: ſunt digniora tam in ſpiritualibꝰ q̄ȝ
in temporalibꝰ. In corpalibꝰ em̄ interiora
ſunt in quibus p̄ncipaliter ꝯſiſtit anima-
lium vita: vt cor. Et ſimiliter in ſpiritua-
libꝰ interiora ſunt digniora. vt patȝ de ar
ca federis domini. Exod.xl. vbi dicit̄: ꝙ
ip̄a fuit in ſancta ſanctoꝝ: alia aūt magis
vel minus appropinq̄bant ſm ordinē ſan-
ctitatꝭ. Similiter in ſacramētis eccl̄ie in
uiſibilis gratia que interius datur: digni
or eſt viſibili forma que eſt q̄ſi exterius.
Senſus aūt litteralis dr̄ eſſe ſcriptus ex-
tra librū: ⁊ ſpiritualis intus: vt patȝ Apo
calipſ.v. vbi dicit̄: Vidi librū ſcriptū in-
tus ⁊ foris: ſm expoſitores. Sexto: Hu-
mana noticia cōmuniter p̄cedit a minus

perfectꝫ ad pfectiora. in ſtudio aũt ſcpture incipitur a ſenſu litterali. Septimo: Ille ſenſus ē dignior qui ſupplet defectũ alterius, ſed talis eſt ſpũalis aliquando reſpectu litteralis. Nam dicit Grego. in mora. Cum ordo hiſtorie deficit ſeſe nobis itellectus myſticus quaſi apertis ianuis oſtēdit: ac ſi patenter clamet: Quia rationem littere defeciſſe cognoſcitꝫ: reſtat vt ad ſpiritualem ſenſũ ſine dubitatione redeatis

In contrariũ arguitur: quia ꝓpter quod vnũquodqꝫ ⁊ illud magis eſt: pmo poſter. Sed ſenſus ſpiritualis nõ eſt honorabilis niſi rõne alicuius litteralis cui concordat Nam ſi nulli litterali ꝯcordat: reprobatꝰ vt ex dictis ptꝫ. Igitꝰ litteralis inter oēs ē digniſſimus. Reſpondeo: Iſtam qſtionē bene diſputat dominꝰ Paulus burgeñ. in additionibꝫ ſuis ad Nicolaũ de lyra ſuper Geneſ. bene etiã determinat. Ex eiꝰ ergo doctrina ſciendũ eſt: ꝙ ſacra doctrina vna exiſtens ſpeculatiua eſt ⁊ practica. Loquendo ergo de ea vt eſt ſpeculatiua: dico ꝙ ſēſus litteralis ⁊ ſpũalis poſſunt dupliciter comparari. Vno modo vniuerſaliter reſpectu totius ſcripture in communi. Alio mõ particularitꝰ: ſm pticularia loca ſcripture. Si comparētꝰ pmo modo: ſic vno modo pēminet ſēſus litteralis: ⁊ alio mõ ſpũalis ⁊ litteralis ſunt equalis dignitatis Nam ſicut dicit Ariſt. j. de anima: vna ſcientia loquendo ꝺ ſpeculatiua eſt dignior alia: vel rõne materie de qua tractat vl ratione ſue certitudinis. Vñ dicit phs in xj. de animalibꝫ: ꝙ minimũ qḋ pōt haberi de cognitione rerꝫ altiſſimarꝫ: deſiderabilius eſt ꝙ certiſſima cognitio que habetur de minimis rebus: puta ꝙ duo ⁊ tria ſunt quinqꝫ. Itaqꝫ ſi vniuerſalr iſti ſenſus comparentꝰ: ſũt equales quantũ ad dignitatem materie de qua agitꝰ. De eodeꝫ eñ agitur ſm vtrũqꝫ ſenſum: ſcꝫ de deo et de creaturis ſm ꝙ in deum referuntꝰ. Quantum ꝓ ad certitudinē: ſic dignior eſt litteralis. quia ab eius certitudie depēdet aliorum ſenſuum certitudo. Vñ dicit Aug. de doctrina chriſtiana. Nihil eſt quod occulte in aliquo loco ſacre ſcripture traditꝰ: qḋ non alibi manifeſte exponatꝰ. Vñ ⁊ ſm ſanctũ Tho, vbi ſ. Spũalis expoſitio ſp ab aliqua litterali debet habere fulcimentum. Si vero comparentur particulariter: ſic clarum ⁊ apertum eſt ꝙ plerũqꝫ ſpiritualis litteralem: dignitate vincit materie ſubiecte: ſicut cum legitur de abraaꝫ Geneſ. xxj. ꝙ duos filios habuit: qḋ vt dictum eſt ſupra: exponitꝰ ab Apoſtolo Gal. iiij. allegorice de duobꝫ teſtamentis. Patet enim ꝙ ſenſus allegoricus ibi dignior eſt hiſtoriali. Si vero loquamur de ſacra ſcriptura ſm ꝙ comprehendit ſub ſe practicam ſcientiam: ſic etiam illi ſenſus poſſunt comparari vniuerſaliter ⁊ particulariter. etſi quidem vniuerſaliter fiat comparatio: eiuſdem dignitatis ſunt vterqꝫ. Illa enim ſcientia practica vel etiam ars dignior eſt que ad vlteriorem finem ordinatꝰ. ſic ciuilis dignior eſt militari. j. ethicō. eo ꝙ pma habeat p fine bonũ ciuitatꝫ: ſecũda ꝟo bonũ exercitꝰ. Conſtat aũt ꝙ finis vltimꝰ totius ſacre doctrine vt ē practica eſt vnꝰ ⁊ idē ſm vtrũqꝫ ſenſum: eterna. ſ. felicitas. Si aũt cōparentꝰ ſcḋo mõ: ſic dico ꝙ in qbuſdã locis ſenſus ſpũalis ē dignior tanqꝫ ꝓpinquior vltimo fini: vt patet in multis preceptis cerimonialibꝰ ſicut cum dicitꝰ Deut. xxv. Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas. Qḋ exponitꝰ ab apoſtolo Cor. ix. ſpiritualiter ꝺ predicatore: qui oſtendit ꝙ ſenſus litteralis modice ſit vtilitatis in hoc paſſu: dicēs Nunquid de bobus cura eſt deo: qſi diceret: Non habet deus talem curã de bobꝫ vt ꝓpter eos daret legem homini qui eſt boue dignior. Sed ſicut ſubiungit aplꝰs ꝓpter nos vtiqꝫ dicit. Sunt tamen multe alie conſiderationes: ſm quas ſenſus litteralis pēminet ſpũalibꝫ: quarum vna eſt ex parte extenſionis: quia. ſ. quelibet particula ſcripture habet ſenſũ litteralē: nõ aũt ſpũalem: vt ptꝫ ex dictis. Alia vero eſt ex parte vniuerſalitatis ſeu communitatis. Nam ſenſus litteralis eſt cõmunior: quia oīs pcipiens ſpũaleꝫ pcipit neceſſario litteralem: ſed nõ econuerſo. Vñ nullus eſt adeo rudis qn ex litterali ſēſu fructũ poſſit reportare. Iuxta illud Aug. de ſentē. p ſ pe. Doctrina inqt aplica ē tãſalubrꝫ atqꝫ vitalis vt p capacitate vtentiũ neminē ſui relinqt exortem: ſiue eñ ſint parui ſiue

magni: habent in ea vnde alant̃ ⁊ vnde ſa
tient̃. Hec ille. Ad argumenta aũt facta
Reſpondetur. Et ad Primũ quidē dico
ꝙ ap̃ls nõ intelligit ꝑ lr̃am ſenſum littera
lem: neqꝫ ꝑ ſpm̃ ſenſum ſpũalem. ſed ꝑ lit
teram intelligit legem moyſi: que data fu
it in litteris ſcriptis in tabulis decalogi:
⁊ libris moyſi. Dicit̃ aũt hec lex occidere
occaſionaliter inquantũ faciebat pcti no/
ticiam: ex qua noticia occaſionaliter auge
bat̃ peccatũ ex malicia humana. Nitimur
em̃ in vetitũ ſemꝑ: nõ aũt dabat grãm. q̃a
ſacramẽta veteris legis nõ cõferebãt gra
tiam. Et iõ dicitur ꝙ littera occidit. Per
ſpm̃ aũt intelligit legem nouam datam i
ſpũſancto in forma ignis: ⁊ inuiſibiliter in
cordib9 hominũ: iuxta ꝓphetiam Hiere.
xxxj. Dabo inquit legem meã in visceri/
bus eoꝝ ⁊ in cordib9 eoꝝ ſcribã eã. Hec
lex dicit̃ viuificare. quia eſt lex gratie ſanã
tis vulnera peccatoꝝ. Sacramẽta em̃ no/
ue legis ſunt cauſa gratie. Ad ſc̃dm̃ aũt
dico: ꝙ in argumẽto aſſumit̃ vnũ falſum
ſcz ꝙ per ſenſum lr̃alem nõ tradant̃ nobiſ
credenda: ⁊ ſperanda: ⁊ agenda. ſed ſoluz
geſta. imo dico ꝙ ꝑ illuz tradunt̃ geſta: vt
patet de ſe. Et ſimiliter gerenda ſeu faciẽ
da. vt patz de duob9 preceptis charitatis.
Et ſimilit̃ ſperãda. vt Apoc. ij. vbi dicit̃:
Eſto fidelis vſqꝫ ad mortẽ: ⁊ dabo tibi co
ronam vite. Et ſil'r credenda. vt Deute/
ro. vj. Audi iſrael: deus tuus deus vn9 ẽ
Et ſimiliter Mat. xxviij. docemur trini/
tatem pſonarum: cum dicit̃: Baptizãtes
eos in nomine patris: ⁊ filij: ⁊ ſpũſſancti.
Ad tertiũ dico: ꝙ ſenſus litteralis non ẽ
ꝓpter ſpũalem: ſicut ꝓpter ſuum finem: q̃
uis ſit fundamentũ eius. Nam ⁊ chriſt9 ẽ
fundamentũ apoſtoloꝝ: ⁊ ſubſtantia ẽ fũ
damentũ accidentium: ⁊ tamen talia fun
damenta non ſunt ꝓpter ea que in eis fun/
dantur: ſicut propter ſuos fines principa
les quicquid ſit de fundamento in mate/
rialib9. Ad quartum dico: ꝙ neqꝫ in lit/
terali neqꝫ in ſpũali ſenſu diuine ſcripture
eſt aliqua falſitas. Sciendum tamen eſt
ꝙ in diuina ſcriptura multa traduntur pa
rabolice ſeu metaphorice id eſt ſub aliq̃ ſi
militudine rerum corporalium. Et hoc ꝓ
pter duo. Primo propter neceſſitatẽ. Si
cut enim dicit beatus Dionyſius. j. ca. ce/
leſtis hierar. Debilitas noſtre cognitio/
nis tanta eſt: ꝙ diuina intelligere non po/
teſt: niſi varietate ſacroꝝ velaminũ cir
cũuelata ſint. Secundo ꝓpter vtilitatem
vt ſcz rudes qui nõ poſſunt diuina etiam
velata capere. eo ꝙ ſola corꝑalia q̃dãmo/
do capiunt ſub talib9 corporaliũ ſimilitu/
dinib9 doceant̃. Vñ ſaluator Matt. xiij.
poſtq̃ ꝓpoſuit ſimilitudinem dicẽs. Exit
q̃ ſeminat ⁊c. ait diſcipulis ad partẽ. Vo
bis datum eſt noſſe myſteriũ regni dei: ce
teris aũt in parabolis. Nec tñ in talib9 eſt
falſitas. q2 litteralis ſenſus non eſt is quẽ
voces ꝓprie exprimunt: ſed quẽ metapho
rice. Cum em̃ dicit̃ deus deſcẽdere ad vi
dendum: non eſt ſenſus litteralis: ꝙ tan/
q̃ magnus q̃dã dñs vadat ſpaciatũ paſ/
ſim ſed ſenſus eſt: ꝙ deus ad modũ hoĩs
ſic facientꝭ ſe habeat. Et nota ꝙ q̃ñ diui
na ſcriptura aliquid parabolice d̃ deo tra
dit: vtit̃ ſimilitudine creaturaꝝ vilium: et
magis diſtantium a deo. ne ſcilz credat̃ ꝙ
ſenſus ſcripture ſit ille quẽ voces ꝓprie ex
primũt. Et idem credo in qualibet ꝑabo
la: ꝙ ſcz ſemꝑ diuina ſcriptura vtit̃: aut ta
libus verbis: aut tali ſimilitudine: ꝙ ani/
mus cuiuſlibet prudentꝭ intelligit cõiter
ꝙ talia nõ dicunt̃ ꝓprie: ſed metaphorice.
Et hãc doctrinã intendit ſctũs Tho. j. p/
te. q. j. ar. ix. in rñſione ad tertiuz argumẽ
tum: vbi dicit. Sicut docet Dionyſi9. c.
ij. celeſtis hierar. magis eſt cõueniens ꝙ
diuina in ſcripturis tradant̃ ſub figurꝭ vi
lium corpoꝝ q̃ȝ corpoꝝ nobiliũ: ⁊ hoc pro
pter tria. Primo quia ꝓpter hoc magꝭ li
berat̃ humanus anim9 ab errore. Mani
feſtum em̃ apparet: ꝙ hec ſm̃ ꝓprietatem
non dicunt̃ de diuinis qđ poſſet eẽ dubiũ
ſi ſub figurꝭ nobiliũ corpoꝝ deſcriberent̃
diuia: maxime apud illos qui nihil aliud
a corporib9 nobilib9 excogitare nouerunt.
Sc̃do quia hic modus conuenientior eſt
cognitioni quam de deo habemus in hac
vita. Magis enim manifeſtat̃ nobis de
ipo q̃d non eſt q̃ȝ q̃d eſt. ⁊ ideo ſimilitudi
nes illaꝝ reꝝ que magis elongant̃ a deo
veriorẽ nobis faciũt̃ exiſtimationẽ ꝙ ſit ſu
pra illud quod de eo dicim9 vel cogitam9
Tertio q2 ꝑ huiuſmodi diuina magꝭ oc

cultanť indignis. Hec ille. Ad quintū dico: ꝙ ſi liber ſacre ſcripture de quo habeť Apoca. v. ⁊ Ezech. ij. dicať ſcriptus foris rōne ſenſus litteralis: nō tñ dr̄ ſcriptꝰ intus ſolū rōne ſpūalis: imo rōne litteralis eſt ſcriptus intus ⁊ foris: qꝛ ꝑ ſenſum litteralē traduntur nobis quedā ſumme [illegible]tima ⁊ ſecreta ꝑtinētia ad ſenſum allegoricū ⁊ anagogicū. Vñ ex hoc habeť: ꝙ lr̄alis ſit potior: vtpote vniuerſalior ⁊ cōmunior: iuxta illud ad Ro. j. Sapiētibꝫ ⁊ inſipientibꝫ debitor ſum. Ad ſextū dico: ꝙ ſicut ſtudiū humanaꝝ ſcientiaꝝ incipit a ꝓncipijs naturaliter notis: ſic ſtudiū ſacre ſcripture recte ordinatū incipit ab articulis fidei diuinitus in ſacra ſcꝑtura reuelatis: qui fundanť in eius ſenſu litterali. Ex his vna cū alijs in ſacra ſcriptura litteraliter traditis: ſeu ꝑ verā ⁊ rectā rōnem inuentis ꝓcediť ad aliqua alia probanda. Per iſtū aūt ꝓceſſum deueniť ad oīa que in ſacra theologia veraciter traduntur a magiſtris: que oīa ad litteralē ſenſum ipiꝰ ſcripture reducunť. Ex his aūt pꝫ: ꝙ ſtudiū ſcripturaꝝ a ſenſu litterali icipit: ⁊ in his que ab eo argumentatiue deducūtur ꝯſummať. Ad argumentū ergo cū dicit: ꝙ cognitio noſtra incipit ab imꝑfectꝫ: verū eſt: quo ad ſimpliciū intelligentiā: que ab vniuerſalioribꝫ incipit. Noticia aūt cōpleta incipit a ꝑfectioribꝫ. Naꝫ incipit ab intellectu .i. habitu ꝓncipioꝝ: ⁊ terminať ad ſcientiā .i. habitū ꝯcluſionū. Ad ſeptimū dico: ꝙ ex illa autoritate Gregorij nō debemus exiſtimare ꝙ ſenſus litteralis ī aliquo loco ſcꝑture deficiat: ſic ꝙ vel falſum includat: vel ſit penitus inutilis. Nā ex ꝓmo infirmaretur tota diuine ſcripture autoritas: vt Aug. dicit. Secundū etiam eſt ꝯtra apl'um dicentē ad Rom. xv. Quecūqꝫ ſcripta ſunt: ad noſtrā doctrinā ſcripta ſunt. Sed intēdit beatus Gregorius: ꝙ ſenſus aliqñ qui per voces proprie exprimitur falſus eſt: quem litteralē appellare: (licꝫ improprie) aliquo modo poſſumus. Et quādo incidit talis ſenſus: vt puta cum dicitur hircū habere tātū vnū cornu: tunc ad ſenſum myſticū oportet recurrere. id eſt ad litteralē: ſꝫ improprie ꝑ voces expſſum: qui ideo myſticus dicitur: quia parabolicus: quis vere ſit litteralis Et hoc idem aſſerit beatus Hieronymꝰ dicens. Cum hiſtoria aut impoſſibilitatē habet: aut turpitudinem: ad altiora trāſmittimur: id eſt ad ſenſuꝫ myſticū modo expoſito. Et hec de queſtione.

Quis ſenſus litteralis ſit potior.

Capitulū .ix.

Vltimo reſtat: vt circa ſenſum litteralem adhuc vnā ſoluamꝰ difficultatem. Cum eñ idem textus plures habeat lr̄ales ſenſus: vt cū ab expoſitoribꝫ plures expoſitiones traduntur quenam erit cenſenda potior: Ad hoc ſic reſpōdendū eſt. Dico eñ ꝙ litterales expoſitores aliqñ tradunt ſenſus incōpoſſibiles: ⁊ tūc neceſſario alter ſeu vnus eorū eſt litteralis. qꝛ vnꝰ eoꝝ neceſſario eſt falſus. Exemplum huius habeť Dañ. x. vbi angelus miſſus ad docendū Danielem: dicit ei. Princeps regni Perſaꝝ reſtitit mihi. xxj. diebꝫ. Ubi ꝑ ꝓncipē Perſaꝝ ſm btm̄ Grego. intelligiť angelus bonus qui habet curā illius regni q̄ nolebat ꝙ filij iſrł liberarenť ⁊ egrederentur de regno Perſaꝝ in quo multa bona faciebāt docēdo fidē vnius dei. Sed ſm aliquos alios fuit angelus malus qui reſiſtebat bono. Quid aūt hoꝝ veꝝ ſit nō ſpectat ad p̄ſentem ꝯſiderationē. Cum vero ſenſus plures ſunt cōpoſſibiles: ille videť ceteris paribꝫ magis p̄ferendus qui magis innitiť rōni. Vñ quo quiſqꝫ magis rōni innitiť: eo maioris auctoritatis eius verba eſſe videnť: vt dr̄ in decretis. diſt. xx. capi. decretales. Item qui magis cōſonat littere. Vñ ſm Augu. de doctri. chriana. dubia ſunt determināda ſm ſententiā: que ex ſcripturarū planioribꝫ locis accipiť. Planiora autē loca ſunt in quibꝫ planior eſt conſonantia ad textū. Item p̄ferendus eſt quē tradūt ſancti his qui a non ſanctis traduntur. Vñ in decretis in p̄dicto ca. dicit. In ſacraꝝ litteraꝝ expoſitionibꝫ ſancti doctores ſummis pontificibꝫ p̄ponunť. Maxime autē

Et nõ ſancti ſint infideles: ꝑdicta intelligũtur habere veritatẽ. qꝛ ſemꝑ ſenſus ſctõꝝ imo catholicoꝝ oĩm ꝓferẽdus eſt. Tum qꝛ magis ꝓſumendũ eſt ꝙ illi q̄ in gremio eccleſie ſunt: cui eccl'ie chr̄s ꝓmiſit ſpũm veritatis: veꝝ ſenſum habeãt ſcripturaꝝ q̄ȝ infideles qui ꝑitati fidei cõiter aduerſant. Tum ne ꝑ hoc detur infidelib' occaſio credendi ꝙ ipi melius q̄ȝ catholici ſacraȝ ſcripturã nouerint explanare. Quia tñ vbi pluralitas ſenſuũ litteraliũ occurrit: raro ꝯtingit ꝙ vnus eoꝝ ſm oĩa ꝑdicta antecellat reliq̄s: ſȝ potius vnus eoꝝ ꝑcellit in vno: alius in alio. Idcirco in talib' videt' habere locũ illd̄. ad Rom. xiiij. Unuſq̄ſq; in ſuo ſenſu abundet: ſalua ſꝑ ſctõꝝ reuerentia ꝛ autoritate. His igit' ꝑlibatis iam ad expoſitionẽ ſctõꝝ euãgeliorum accedamus a domica ꝑma de aduentu inchoantes.

Finit tractatus Primus

Tabula ad euangelia perquirẽda in Aurea roſa iuxta morem Curie.

Qvicunq; euãgeliũ ſm curiã Romanã currens in hoc opuſculo ſuo loco minime inuenerit annotatũ: ad ſubiectã tabulam recurrat.

Igitur dñica ꝑma in aduẽtu euãgeliũ curiale req̄re in dñica ſcd̄a i aduẽtu Dominica aũt ſcd̄a req̄re in dñica tertia eiuſdẽ aduentus. Dñica aũt tertia req̄re in dñica.iiij. Dñica aũt q̄rta req̄re in ſabbato q̄tuoꝛ tẽpoꝝ. In octaua aũt epiphanie req̄re in fine libri. Feria tertia ꝑme hebdomade i q̄dragesima require in ſcd̄a q̄dragesime. Dñica aũt ſcd̄a in q̄dragesima req̄re in ſabbato ꝑcedenti. Sabbato aũt poſt dñicã in paſſiõe req̄re in fine libri. In vigilia ꝓo aſcenſiõis req̄re in ſabbato añ dñicã palmaꝝ. Notandũ eſt ꝓo ꝙ dñicã in q̄ eſt feſtũ ſctẽ trinitatis: curia appellat dñicã ꝑmã poſt Pentecoſten: ita ꝙ ꝑma dñica poſt feſtũ trinitatis eſt ſcd̄a poſt Pentecoſten. Igit' dñica ſcd̄a poſt penthecoſtẽ req̄re euãgeliũ curiale i dñica ſcd̄a poſt feſtũ trinitatꝫ Dñica aũt tertia poſt Pentecoſten: require in dñica t'tia poſt feſtũ trinitatꝫ: ꝛ dñica.iiij req̄re in.v. ꝛ.v. req̄re in. vj. ꝛ. vj.i.vij. ꝛ.vij in.viij. ꝛ ſic deinceps vſq; ad dñicã. xxiij.

Dñica aũt.xxiiij.poſt pente.req̄re i fine libri. In feſto ãt ſ.Tho.martyrꝫ req̄re dñica.j.poſt octauas paſce Euãgeliũ ãt ſcti Anto.de padua ordinis bti p̄ris Frãciſci req̄re in feſto bti p̄ris Dñici. Sctõrũ ꝓo Ciriaci Largi ꝛ Smaragdi req̄re in die aſcẽſionis. Scti aũt Petronij req̄re dñica.j.poſt octauas paſce. Bti ꝓo p̄ris Frãciſci req̄re in feſto ſcti Matthie

In cõi ꝓo apľoꝝ euãgeliũ: Hec mãdo vobis: req̄re in feſto Simonis ꝛ Iu. Et euãgeliũ: Ecce mitto: in feſto Tiburtij et Ualeriani. Et euãgeliũ: Ecce nos: in cõmemoratõe bti Pauli. Et euãgeliũ De ſignauit: in feſto bti Luce In cõi ãt vni' martyris euãgeliũ: Nolite arbitrari: req̄re in feſto ſcti Ualentini. Et euangeliũ Nihil opertum in feſto ſcti Theodori. Et euãgeliũ: Si q̄s venit ad me: req̄re in fine libri. In cõi ãtẽ plurimoꝝ martyꝝ euãgeliũ Cõfiteor: req̄re i feſto bti Matthie. Et euãgeliũ: Qui vos audit: req̄re in feſto ſcti Felicis. Et euangelium: Sedẽte: req̄re in fine libri Et ſil'r euãgeliũ: Ue vobis. In cõi aũt ꝯfeſſoꝝ euãgeliũ: Uos eſtis: req̄re in feſto bti patris Dñici. Euangeliũ aũt: Uidete: req̄re i fine libri. Et ſil'r euangeliũ: Nolite timere. Cetera nõ mutant'.

Finit Tabula.